बहर

मे २०१५

महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी

हुतात्मा स्मारक मुंबई

अनुक्रमणिका

संपादकीय

नमस्कार मंडळी,

प्रथे प्रमाणे मे महिन्याचा बहर तुमच्या हातात देतांना नवीन कमिटीच्या बहर टीम ला विशेष आनंद होत आहे.

सर्वप्रथम मी नवीन कमिटी २०१५-१६ तील सर्वांचे मनपूर्वक अभिनंदन करून शुभेच्छा व्यक्त करतो.

दुसऱ्यांदा अध्यक्ष झालेले श्री चारुदत्त सावंत आणि सेक्रेटरी सौ. शीतल अंबुरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली नवीन कमिटी अबूधाबीतील समस्त मराठी बंधु आणि भगिनींच्या अपेक्षा पूर्ण करण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न करतील असा मी आपणास विश्वास देऊ इच्छितो.

सगळ्या कमिटी मेंबरर्स् ची माहिती वेब साईटवर उपलब्ध असून ह्या मासिकातही तुम्हाला वाचायला मिळेल.

मी ह्या आधीच्या बहर मासिकाच्या टीमचे त्यांच्या सहकार्याबद्दल तसेच मार्गदर्शनाबद्दल आभार मानतो.

बहर मासिक लहानांपासून थोरांपर्यंत आवडीचे व्हावे तसेच माहितीपूर्ण आणि वाचनीय व्हावे यासाठी आम्ही त्याची विभागवार रचना करत असून काही लेखमाला, क्रमशः गोष्टी, मे अथवा जून महिन्यापासून सुरु करत आहोत. तपशीलवार माहिती पुढे अंकात तुम्हाला मिळेलच.

आमच्या बहर टीमने व्याकरणातील, जोडाक्षरातील चुका टाळण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न केला आहे. तरीही काही चुका राहून गेल्या असल्यास त्यांना अक्षम्य न मानता क्षमा करावी ही नम्र विनंती.

आपला नम्र

श्री. देवेंद्र सदाशिव भागवत - संपादक - ०५०४३७१८४४९ - devendrabhagwat@yahoo.com

ओळख कमिटी - २०१५ -१६ ची

श्री चारुदत्त सावंत

मोबाइल: 0504133059, ईमेल: s_charudatta@yahoo.com

श्री चारुदत्त सावंत, महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी चे माननिय अध्यक्ष आहेत, ते एक अभियांत्रिकी पदविकाधारक आहेत आणि पारसन इंटरनॅशनल लिमिटेड या कंपनी मध्ये सिविल डिझायनर म्हणून काम करत आहेत. अनेक वर्षे महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी कुटुंबाचा भाग आहेत आणि अतिशय सक्रिय आहेत आणि प्रत्येक कार्यक्रमात सहभागी असतात.

सौ शीतल अंबुरे

मोबाइल: 0553198041, ईमेल: amburesan@gmail.com

महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये सचिव म्हणून कार्यरत आहेत. त्या एक विज्ञान पदवीधर आहेत आणि व्यवसाय वव्यस्थपन मध्ये पदवी आहेत. सद्ध्या अल मुना प्राथमिक शाळात कार्यरत आहेत . त्यांनी महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये बहर संपादक म्हणून आधी काम केले आहे त्या खूप सक्रिय आणि नवीन आव्हाने स्वीकारत आहेत तसेच व्यवस्थापन आयोजन केले होते.

सौ प्राजक्ता गोखले

मोबाइल: 0554123696, ईमेल: prajaktagokhale@yahoo.com

महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये खजिनदार म्हणून कार्यरत आहेत. प्राजक्ता, एमबीए वित्त आहेत. त्या एक संगीत विशारद आणि व्यावसायिक गायक आहेत.

श्री देवेंद्र भागवत

मोबाइल: 0504371849, ईमेल: devendrabhagwat@yahoo.com

देवेंद्र भागवत महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये बहर संपादक म्हणून कार्यरत आहेत, ते या कंपनी मध्ये सिनीअर इंजिनिअर म्हणून काम आहेत. ते सामाजिक कार्यात सक्रिय असून आधारवड ट्रस्ट याचे संस्थापक आणि विश्वस्त आहेत हि संस्था निराधार आणि अपंग महिलासाठी काम करते.

श्री संदेश चौधरी

मोबाइल: - 00971-508820150, ईमेल:sandeshchaudhari@gmail.com

संदेश महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये बहर सहसंपादक म्हणून कार्यरत आहेत. संदेश बी-टेक पेट्रोकेमिकल अभियंता आहेत. ते एलिक्षिएर (अद्नोक लिंडे औद्योगिक वायू कंपनी लि.), या मध्ये उत्पादन व्यवस्थापक म्हणून कार्यरत आहेत.

श्री हेमंत पाटील

मोबाइल: 0506680964, ईमेल: hemant2813@gmail.com

हेमंत महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये बहर सहसंपादक म्हणून कार्यरत आहेत. ते एका इलेक्ट्रोनिक्स कंपनी (ओइल आणि गेस) तांत्रिकी व्यवस्थापक म्हणून कार्यरत आहेत.

सौ अमृता देवधर

मोबाइल : 00971-563063434, ई-मेल: deodhar.amruta@yahoo.com

अमृता एक अभियांत्रिकी पदवीधर आहे, महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये जनसंपर्क अधिकारी आणि आय ठी विकसित म्हणून कार्यरत आहेत. त्या एका जर्मन बहुराष्ट्रीय कंपनी मध्ये आर & डी विभाग मध्ये विकसक म्हणून काम करत आहेत.

सौ सारिका कोरिया

मोबाइल: 0551643541, ईमेल: sarika_darekar@yahoo.com

सारिका महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये जनसंपर्क सहाय्यक म्हणून कार्यरत आहेत. त्या एक विद्युत अभियंता आहेत.

डॉ सारिका जायखेडकर

मोबाइल - + 971 553793137, ई मैल - dr.sarikaj@gmail.com

डॉ सारिका जैखेडकर महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये जनसंपर्क सहाय्यक म्हणून कार्यरत आहेत. त्या एक होमो पथिक वैद्य आहेत आणि गल्फ निदान केंद्र आणि रुग्णालय मध्ये वैद्यकीय विमा आणि कोडींग अधिकारी म्हणून काम करत आहेत.

श्री अमित होशिंग

मोबाइल: 00971-566158161, ई-मेल: amit.hoshing@yahoo.com

अमित महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये क्रीडा, प्रायोजकत्व आणि लोगीस्तिक आयोजक म्हणून कार्यरत आहेत. यांनी व्यवसाय वव्यस्थपन मध्ये पदवी घेतली आहे, आणि सध्या एका नामांकित बहुराष्ट्रीय कंपनी मध्ये वित्त नियंत्रक म्हणून काम करत आहेत.

श्री चिनार पाटील

मोबाइल: 0503765842, ईमेल: chinar_patil@yahoo.in

चिनार महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये ग्राफिक चे काम बघणार आहेत,चिनार वाणिज्य पदवीधर आहेत. ते एका नामांकित आग आणि सुरक्षितता कंपनी मध्ये संकलन अधिकारी चे काम करत आहेत.

श्री जयंत पवार

मोबाइल: 0508346075, ईमेल: pwrjay@gmail.com

जयंत महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये प्रायोजकत्व आणि इव्हेंट आयोजक म्हणून कार्यरत आहेत. ते एक अभियंता आहेत आणि एका सुप्रसिद्ध औषध कंपनी मध्ये व्यवस्थापक म्हणून काम करत आहेत.

सौ मानसी कोरिया

मोबाइल: 0566693137, ईमेल: manasi_correa@rediffmail.com

मानसी महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये प्रायोजकत्व आणि इव्हेंट आयोजक म्हणून कार्यरत आहेत. त्यानि सिम्बायोसिस पुणे इथून पदवी घेतली आहे आणि त्या नेक्सास कंपनी मध्ये पोर्टफोलिओ व्यवस्थापक म्हणून काम करत आहेत.

श्री राजेंद्र वाघ

मोबाइल: 0504274570, ईमेल: wagh2020@gmail.com

राजेंद्र महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये मालमत्ता हाताळणी चे काम बघत आहेत, ते पाल तंत्रज्ञान (रीम बेठ) या कंपनी मध्ये सुपरवायझर म्हणून काम करत आहेत.

श्री अजय करंजावणे

मोबाइल: 0504508829, ईमेल: ajaykaranjawane@gmail.com

अजय महाराष्ट्र मंडळ अबुधाबी मध्ये मालमत्ता हाताळणी चे काम बघत आहेत, त्यांनी मुंबई विद्यापीठातून बी टेक केले आहे आणि गल्फ बायो कंपनी मध्ये वरिष्ठ अभियंता म्हणून काम करत आहेत.

मुखचित्राची ओळख : हुतात्मा चौकाचा इतिहास

इ.स.१९५६ च्या नोव्हेंबरातील २१ तारखेची ती संध्याकाळ होती. सकाळपासून फ्लोरा फाउंटनच्या परिसरात तणावाचे वातावरण होते. राज्य पुनर्रचना आयोगाने महाराष्ट्राला मुंबई देण्याचे नाकारले होते. मराठी बाण्याची मुंबई या अन्यायाने खवळून उठली होती. सर्वत्र छोट्यामोठ्या सभांमधून त्याचा जळजळीत निषेध होत होता. याचा संघटित परिणाम म्हणून कामगार आणि पांढरपेशांचा एक विशाल मोर्चा, तेव्हाच्या विवेकशून्य सरकारचा निषेध करण्यासाठी फ्लोरा फाऊंटनसमोरील चौकात येणार होता. दुपार टळल्यानंतर, म्हणजे मुंबईतल्या शंभर-सव्वाशे कापडगिरण्यांमधील, कामगारांची चारची पहिली पाळी संपल्यानंतर गिरणगावातून मोर्चा निघेल, असा अंदाज होता. पण त्याला छेद देत पांढरपेशांचा प्रचंड जनसमुदाय, एका बाजूने चर्चगेट स्थानकाकडून व दुसऱ्या बाजूने बोरीबंदरकडून गगनभेदी घोषणा देत, फ्लोरा फाउंटनकडे जमू लागला. हा मोर्चा पोलिसी ताकद वापरून उधळला जाईल, असा अंदाज होताच. कारण फोर्ट भागात जमाव आणि सभाबंदी जारी केली होती. सर्व कार्यालयांतील महिला कर्मचाऱ्यांना घरी पाठविले होते. जमावबंदीचा भंग करून, मुंबईकर फ्लोरा फाउंटनाच्या चौकात सत्याग्रहासाठी ठाण मांडून बसले होते. त्यानंतर थोड्या वेळातच विपरीत घडले. सत्याग्रहींना उधळून लावण्यासाठी लाठीमार करण्यात आला. मात्र, तरीही ते चौकातून हटत नाहीत म्हटल्यावर पोलिसांना गोळीबाराचा आदेश देण्यात आला. मुंबई राज्याचे तत्कालीन मुख्यमंत्री मोरारजी

देसाई यांनी "दिसताक्षणी गोळ्या" घालण्याचे पोलिसांना आदेश होते. प्रेक्षणीय फ्लोरा फाउंटनच्या कारंज्यातील पाण्यासारख्याच शांततापूर्ण आंदोलन करणाऱ्या निदर्शकांच्या रक्ताच्या चिळकांड्या काळ्याभोर रस्त्यावर उडू लागल्या. संयुक्त महाराष्ट्राच्या लढ्यात जानेवारी, इ.स. १९५७ पर्यंत जे १०५ आंदोलक हुतात्मे झाले, त्या मालिकेची ही सुरुवात होती.

या सर्व हुतात्म्यांच्या बलिदानापुढे व मराठी माणसाच्या आंदोलनामुळे काँग्रेसी सरकारला नमते घेऊन १ मे, इ.स. १९६० रोजी मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची स्थापना करावी लागली. त्यानंतर इ.स. १९६५मध्ये त्या जागी हुतात्मा स्मारकाची उभारणी झाली.

वाचकांशी संवाद आणि आवाहन

प्रिय वाचकहो नमस्कार

ह्या आधी सांगितल्या प्रमाणे बहर मासिक लहानांपासून थोरांपर्यंत आवडीचे व्हावे तसेच माहितीपूर्ण आणि वाचनीय व्हावे यासाठी आम्ही काही बदल करत आहोत. मासिकाची विभागवार रचना हा त्यातील एक भाग. यातील विभाग खालील प्रमाणे

प्रमुख विभाग

बाल विभाग (बालपण): ह्यात विक्रम वेताळाची क्रमशः गोष्ट असेल. लहान मुलांना रंगवायला दोन चित्र दिली जातील. मुलांनी लिहिलेल्या गोष्टी आणि कविता तसेच मुलांनी काढलेली चित्रे छापली जातील. आपणास आवाहन केले जाते कि कृपया हिरीरीने मुलांना ह्यात भाग घ्यायला प्रोत्साहीत करावे.

स्त्री विभाग (सखी): स्त्रियांच्या आरोग्य संबंधी टिपा, स्वैपाकासंबंधात लेख, शंका निरसन, उखाणे इ. असतील.साहित्य विभाग

साहित्य विभाग (खरे सोबती) : ह्या विभागात वाचलेल्या अगर ऐकलेल्या चांगल्या जुन्या, नवीन पुस्तकांबद्दल माहिती दिली जाईल. मंडळाचे नियमित लेखक श्री मंदार आपटे तसेच सौ. हेमांगी गिरिधर ह्यांच्या लेखमाला यात दिल्या जातील.

आरोग्य विभाग : विविध रोग, त्यावरील उपाय, तब्येतीची काळजी कशी घ्यावी, संतुलित आहार या विषयीचे डॉ. सौ पल्लवी बारटके, डॉ. सौ सारिका जायखेडकर, डॉ. सौ प्रज्ञा घैसास-जोशी, डॉ. सौ गौरी कुलकर्णी ह्यांनी लिहिलेले लेख ह्यात प्रसिद्ध होतील.

अर्थ विभाग : श्री अनिल पाकळे - हे नवख्या परंतु शेअर मार्केट बद्दल जिज्ञासा असलेल्या साठी शेअर मार्केटची बाराखडी हि लेखमाला तर शेअर मार्केटशी परिचित असलेल्या आणि नियमित व्यवहार करत असलेल्यांसाठी देखील शेअर मार्केट- अभ्यासपूर्ण विश्लेषण हि लेखमाला लिहित आहेत. त्यांच्या या सहकार्य बद्दल आम्ही त्यांचे आभारी आहोत

लेख माला : बहरच्या विनंतीला मान देवून लेखमाला लिहायला होकार दिल्याबद्दल मी श्री नरेंद्र कुलकर्णी - विज्ञान आधारित आध्यात्म, अजय पडवळ - छायाचित्रण एक कला , सौ. हेमांगी गिरिधर, श्री प्रशांत कुलकर्णी आणि श्री राजन तावडे, ह्यांचा अतिशय आभारी आहे.

इतर विभाग :

वाढदिवस / लग्नाचे वाढदिवस : आपल्या छकुलीचा किंवा छकुल्याचा वाढदिवस, आपल्यावर प्रेम करणाऱ्या जवळच्या प्रेमळ व्यक्तीचा वाढदिवस, अगदी लग्नाचा वाढदिवस फोटोसह आणि तुमच्या शुभेच्छांसह आम्हाला कळवा. आम्ही त्या प्रसिद्ध करू.

यंदा कर्तव्य आहे : स्वप्नातील साथीदार मिळावा असे कोणाला वाटत नाही? जरी जन्म-जन्मांतरीचा गाठी स्वर्गात बांधल्या जात असतील तरी पृथ्वीवर धागे-दोरे जुळवायला काय हरकत आहे. तुमच्याकडे उपवर वधु-वर असतील तर आम्हाला जरूर माहिती पाठवा आम्ही ती जरूर छापु.

मात्र त्यासाठी फी भरावी लागेल. तसेच नोंद ठेवावी लागेल की महाराष्ट्र मंडळाने मिळालेली माहिती जशीचातशी छापलेली असेल आणि त्याच्या खरे-खोटे पणाबद्दल जबाबदार असणार नाही. तसेच महाराष्ट्र मंडळ कुठेही मध्यस्थाचे काम करत नाही

आणि करणार नाही. स्वारस्य असेलेल्या लोकांनी आपल्या जबाबदारीवर उमेदवारांशी संपर्क साधावा आणि माहितीचा खरेखोटेपणा तपासावा.

<u>अनुभव विश्व :</u> प्रत्येकाला आपापल्या आयुष्यात काही ना काही भले बुरे अनुभव येतच असतात. ते अनुभव आपल्याला बरेच काही शिकवून जातात किंवा तजेलदार आठवणी ठेवून जातात. जर आपल्याला हे अनुभव किंवा आठवणी शब्दबद्ध करायला अडचण येत असेल तर ह्या सदराअंतर्गत वाचकांना आवाहन करण्यात येते कि आम्हाला खाली दिलेल्या मोबाईलवर संपर्क करावा आम्ही तुमचे अनुभव शब्दबद्ध करू.

<u>वाचकांची पत्रे :</u> केलेल्या मेहनतीचे .कौतुक व्हावे असे कोणाला वाटत नाही. आमच्या लेखकांचा / कवींचा, बहर टीमचा हुरूप वाढवा यासाठी आम्हाला आपल्या प्रतिक्रिया जरूर कळवाव्यात. अगदी न आवडलेल्या, सुधारणेची गरज असल्यास तश्या सूचनाही कराव्यात. आम्ही तुमच्या सूचना जरूर पाळण्याचा प्रयत्न करू.

शेवटी सगळ्यात महत्वाचे :

लेख कसा लिहाल? आणि बहर टीमला कसा पाठवाल ?

मराठी टायपिंग येत नसेल तरी हरकत नाही. फक्त खालील स्टेप्स पाळाव्यात

1. पुढील लिंकवर क्लिक करा. http://marathi.changathi.com/

2. मनातील मराठी वाक्य इंग्रजीत टाईप करा उदा. “मला भूक लागली” हे वाक्य "malaa bhuk lagali” असे टाईप करा, प्रत्येक शब्दानंतर स्पेस बार दाबा, म्हणजे प्रत्येक इंग्रजी शब्द मराठीत बदलत जाईल.
3. भाषांतरील झालेले मराठी वाक्य कॉपी करा आणि word file मध्ये paste करा.
4. संपूर्ण परीच्छेदही अथवा लेखही copy-paste करता येवू शकतो.
5. अशाप्रकारे मराठी टाईप केलेली native word file आम्हाला पाठवा.
6. आम्ही त्यात योग्य व्याकरणात्मक दुरुस्ती करून छापू.
7. हवे असल्यास लेखाबरोबर तुमचा पासपोर्ट साईझ फोटो तसेच परिचयात्मक चार वाक्य, मोबाइल नंबर आणि इमेल आय डी पाठवणे.
8. काही शंका अथवा अडचण आल्यास खालील बहर टीमशी संपर्क करावा.

आपले नम्र

श्री. देवेंद्र सदाशिव भागवत-संपादक-०५०४३७१८४४९-
devendrabhagwat@yahoo.com

श्री हेमंत पाटील -उपसंपादक - ०५०६६८०९६४ - hemant2813@gmail.com

श्री संदेश चौधरी -उपसंपादक -०५०८८२०१५० - sandeshchaudhari@gmail.com

किल्ले रायगड

किल्ले रायगड हा महाराष्ट्रातील रायगड जिल्ह्यातील सह्याद्रीच्या पर्वतरांगांत असून समुद्रसपाटीपासून सुमारे ८२० मीटर (२७०० फूट) उंचीवर आहे. मराठी साम्राज्याच्या इतिहासामध्ये त्याची एक खास ओळख आहे. छत्रपती शिवाजीराजांनी रायगडचे स्थान आणि महत्त्व पाहून १७ व्या शतकात याला आपल्या राज्याची राजधानी बनविली. शिवराज्याभिषेक याच ठिकाणी झाला. गडावर पोहोचायला जवळ-जवळ १४००-१४५० पायऱ्या आहेत. इंग्रजांनी गड कब्जात घेतल्यानंतर लुटून त्याची नासधूस केली.

रायगडाचे प्राचीन नाव 'रायरी' हे होते. युरोपचे लोक त्यास 'पूर्वेकडील जिब्राल्टर' असे म्हणत असत. जिब्राल्टरचे ठाणे जितके अजिंक्य तितकाच रायगड अजिंक्य व दुर्गम. पाचशे वर्षांपूर्वी त्यास गडाचे स्वरूप नव्हते व तो नुसता एक डोंगर होता, तेव्हा त्यास 'रासिवटा' व 'तणस' अशी दोन नावे होती. त्याचा आकार, उंची व सभोवतालच्या दऱ्या यावरून त्यास 'नंदादीप' असेही नाव पडले. निजामशाहीत रायगडाचा उपयोग कैदी ठेवण्यापुरता होई. मोऱ्यांचा प्रमुख यशवंतराव

मोरे जावळीहून पळून रायगडावर जाऊन राहिला तर प्रतापराव मोरे विजापुरास पळाला. महाराजांनी ६ एप्रिल १६५६ रोजी रायरीस म्हणजेच रायगडास वेढा घातला व मे महिन्यात रायरी महाराजांच्या ताब्यात आली. तेथे असताना, कल्याणचा सुभेदार मुल्ला अहमद खजिना घेऊन विजापूरकडे निघाल्याची बातमी महाराजांना समजली. त्यांनी तो खजिना लुटून रायगडावर आणला व त्या खजिन्याचा उपयोग गडाच्या बांधकामासाठी केला. रायगडाचा माथा राजधानी बनवण्यास सोयीचा व पुरेसा आहे. शत्रूला अवघड वाटणाऱ्या प्रदेशातले ते अधिक अवघड ठिकाण आहे. सागरी दळणवळणासही हे ठिकाण जवळ आहे. म्हणून महाराजांनी राजधानीसाठी या गडाची निवड केली.

गडावरील पहाण्यासारखी ठिकाणे

१. पाचाडचा जिजाबाईंचा वाडा : उतारवयात जिजाबाईंना गडावरची थंड हवा, वारा मानवत नसे, म्हणून महाराजांनी त्यांच्यासाठी पाचाडजवळच एक वाडा बांधून दिला. तोच हा मासाहेबांचा राहता वाडा. वाडाची व्यवस्था ठेवण्यासाठी काही अधिकारी तसेच शिपायांची व्यवस्थाही महाराजांनी केली होती. पायऱ्यांची एक उत्तम विहीर, तसेच जिजाबाईंना बसण्यासाठी केलेले दगडी आसन बघण्यासारखे आहे. यास 'तक्क्याची विहीर' असेही म्हणतात.

२. खुबलढा बुरूज : गड चढू लागले म्हणजे एक बुरुजाचे ठिकाण दिसते, तोच हा सुप्रसिद्ध खुबलढा बुरूज. बुरुजाशेजारी एक दरवाजा होता, त्यास 'चित् दरवाजा' म्हणत पण हा दरवाजा आता पूर्णपणे उध्वस्त झाला आहे.

३. नाना दरवाजा : या दरवाजास 'नाणे दरवाजा' असेही म्हणत. या दरवाजाचा संबंध नाना फडणिसांशी लावला जातो अशी गैरसमजूत आहे. नाना दरवाजा याचाच अर्थ लहान दरवाजा. इ.स. १६७४ च्या मे महिन्यात राज्याभिषेकाच्या निमित्ताने

इंग्रजांचा वकील हेन्री ऑक्झेंडन याच दरवाजाने आला होता. या दरवाज्यास दोन कमानी आहेत. दरवाज्याच्या आतील बाजूस पहारेकऱ्यांसाठी दोन लहान खोल्या आहेत. त्यांस 'देवडा' म्हणतात. दरवाजास अडसर घालण्यासाठी खोबणी दिसतात.

४. मदारमोर्चा किंवा मशीदमोर्चा : चित् दरवाज्याने गेल्यावर नागमोडी वळणे घेत गेलेल्या रस्त्याने पुढे गेल्यावर एक सपाटी लागते. या मोकळ्या जागेत टोकाशी दोन पडक्या इमारती दिसतात. त्यापैकी एक पहारेकऱ्यांची जागा असून दुसरे धान्याचे कोठार आहे. येथे मदनशहा नावाच्या साधूचे थडगे आहे. तेथे एक प्रचंड तोफही दिसते. येथून पुढे गेल्यावर खडकात खोदलेल्या तीन गुहा दिसतात.

५. महादरवाजा : महादरवाज्याच्या बाहेरील अंगास वर दोन्ही बाजूस दोन सुंदर कमळाकृती कोरल्या आहेत. दरवाज्यावर असणाऱ्या या दोन कमळांचा अर्थ म्हणजे किल्ल्याच्या आत 'श्री आणि सरस्वती' नांदत आहे. 'श्री आणि सरस्वती' म्हणजेच 'विद्या व लक्ष्मी' होय. महादरवाज्याला दोन भव्य बुरूज असून एक ७५ फूट तर दुसरा ६५ फूट उंच आहे. तटबंदीमध्ये जी उतरती भोके ठेवलेली असतात त्यास 'जंग्या' म्हणतात. शत्रूवर मारा करण्यासाठी ही भोके ठेवलेली असतात. बुरुजांमधील दरवाजा हा वायव्य दिशेस तोंड करून उभा आहे. महादरवाज्यातून आत आल्यावर पहारेकऱ्यांच्या देवडा दिसतात तसेच संरक्षकांसाठी केलेल्या राहण्याच्या खोल्या दिसतात. महादरवाज्यापासून उजवीकडे टकमक टोकापर्यंत तर डावीकडे हिरकणी टोकापर्यंत तटबंदी बांधलेली आहे.

६. चोरदिंडी : महादरवाज्यापासून उजवीकडे टकमक टोकापर्यंत जी तटबंदी जाते, त्यावरून चालत गेल्यास जिथे ही तटबंदी संपते, त्याच्या थोडे अलीकडे बुरुजात ही चोरदिंडी बांधलेली आहे. बुरुजाच्या आतून दरवाजापर्यंत येण्यासाठी पायऱ्या आहेत.

७. हत्ती तलाव : महादरवाज्यातून थोडे पुढे आल्यावर जो तलाव दिसतो तो हत्ती तलाव. गजशाळेतून येणाऱ्या हत्तींच्या स्नानासाठी आणि पिण्यासाठी या तलावाचा उपयोग होत होता.

८. गंगासागर तलाव : हत्तीतलावापासून जवळच रायगड जिल्हा परिषदेच्या धर्मशाळेच्या इमारती दिसतात. धर्मशाळेपासून दक्षिणेकडे अंदाजे ५० -६० पावले चालत गेल्यास जो तलाव लागतो तो गंगासागर तलाव. महाराज्यांच्या राज्याभिषेकानंतर सप्तसागर व महानांची आणलेली तीर्थेयाच तलावात टाकली गेली. म्हणूनच याचे गंगीसागर असे नाव पडले. शिवकाळात शिबंदीसाठी याचे पाणी वापरण्यात येई.

९. स्तंभ : गंगासागराच्या दक्षिणेस दोन उंच मनोरे दिसतात. त्यासच स्तंभ म्हणतात. जगदीश्र्वराच्या शिलालेखामध्ये ज्या स्तंभांचा उल्लेख केला आहे, ते हेच असावेत. ते पूर्वी पाच मजले होते असे म्हणतात. ते द्वादश कोनी असून बांधकामात नक्षीकाम आढळते.

१०. पालखी दरवाजा : स्तंभांच्या पश्चिमेस भिंत असलेल्या भागातून ३१ पायऱ्या बांधलेल्या दिसतात. त्या चढून गेल्यावर जो दरवाजा लागतो तो पालखी दरवाजा. या दरवाज्यातून आपल्याला बालेकिल्ल्यात प्रवेश करता येतो.

११. मेणा दरवाजा : पालखी दरवाज्याने वर प्रवेश केला की, चढ - उतार असलेला एक सरळ मार्ग आपल्याला मेणा दरवाजापर्यंत घेऊन जातो. उजव्या हातास जे सात अवशेष दिसतात ते आहेत राण्यांचे महाल. मेणा दरवाज्यातून बालेकिल्ल्यावर प्रवेश करता येतो.

१२. राजभवन : राणीवशाच्या समोर डाव्या हातास दासदासींच्या मकानांचे अवशेष दिसतात. या अवशेषांच्या मागे दुसरी जी समांतर भिंत आहे त्या भिंतीच्या

मध्यभागी जो दरवाजा आहे तेथून बालेकिल्ल्याच्या अंतर्भागात प्रवेश केला की जो प्रशस्त चौथरा लागतो तेच हे महाराजांचे राजभवन. राजभवनाचा चौथारा ८६ फूट लांब व ३३ फूट रुंद आहे. १३. रत्नशाळा : राजप्रासादाजवळील स्तंभांच्या पूर्वेकडे असलेल्या मोकळ्या जागेत एक तळघर आहे, तीच ही रत्नशाळा. हा खलबतखाना म्हणजेच गुप्त बोलणी करण्यासाठी केलेली खोली असावी असेही म्हणतात.

१४. राजसभा : महाराजांचा राज्याभिषेक जेथे झाला, तीच ही राजसभा. राजसभा २२० फूट लांब व १२४ फूट रुंद आहे. येथेच पूर्वेकडे तोंड केलेली सिंहासनाची जागा आहे. येथे बत्तीस मणांचे सोन्याचे सिंहासन होते. सभासद बखर म्हणते, 'तख्त सुवर्णाचे बत्तीस मणांचे सिद्ध करवले. नवरत्ने अमोलिक जितकी कोशात होती, त्यामध्ये शोध करून मोठी मोलाची रत्ने जडाव केली.'

१५. नगारखाना : सिंहासनाच्या समोर जे भव्य प्रवेशद्वार दिसते तोच हा नगारखाना. हे बालेकिल्ल्याचे मुख्य प्रवेशद्वार आहे. नगारखान्यातून पायऱ्या चढून वर गेले की आपण किल्ल्यावरील सर्वाधिक उंचीवर असतो.

१६. बाजारपेठ : नगारखान्याकडून आपण डावीकडे उतरुन आलो की, समोर जी मोकळी जागा दिसते तो 'होळीचा माळ'. तेथेच आता शिवछत्रपतींचा भव्य पुतळा बसवलेला आहे. पुतळ्यासमोर जे दोन रांगांमध्ये भव्य अवशेष दिसतात तीच शिवकाळातील बाजारपेठ. पेठेच्या दोन रांगात प्रत्येकी २२ दुकाने आहेत. मधून जवळजवळ चाळीस फूट रुंद रस्ता आहे.

१७. शिर्काई देऊळ : महाराजांच्या पुतळ्याच्या डाव्या बाजूस जे छोटे देऊळ दिसते ते शिर्काईचे देऊळ. शिर्काई ही गडावरील मुख्य देवता. शिर्के पाचव्या शतकापासून रायगडाचे स्वामी होते. याची आठवण देणारी गड्स्वमिनी श्री शिरकाई मंदिर गडावर आहे. लोकमान्य टिळकांच्या काळात मावळंकर नावाच्या इंजिनिअर ने हे मंदिर

बांधले आहे. ते श्री शिरकाई चे मूळ मंदिर नाही. मूर्ती मात्र प्राचीन आहे. मूळ शिरकाई मंदिर राजवाड्यास लागून डावीकडे होळी माळावर होते. तेथे मूळ देवळाचा चबुतरा अजूनही आहे. ब्रिटीश काळापासून तेथे श्री शिरकाई चा घरटा हा नामफलक होता.

१८. जगदीश्र्वर मंदिर : बाजारपेठेच्या खालच्या बाजूस पूर्वेकडील उतारावर ब्राह्मणवस्ती, ब्राह्मणतळे वगैरे अवशेष दिसतात. तेथूनच समोर जे भव्य मंदिर दिसते तेच महादेवाचे म्हणजे जगदीश्र्वराचे मंदिर. मंदिरासमोर नंदीची भव्य आणि सुबक मूर्ती आहे. पण सध्या ही मूर्ती भग्नावस्थेत आहे. मंदिरात प्रवेश केला की भव्य सभामंडप लागतो. मंडपाच्या मध्यभागी भव्य कासव आहे. गाभाऱ्याच्या भिंतीस हनुमंताची भव्य मूर्ती दिसते. मंदिराच्या प्रवेशद्‌वाराच्या पायऱ्यांच्या खाली एक लहानसा शिलालेख दिसतो. तो पुढीलप्रमाणे, 'सेवेचे ठायी तत्पर हिरोजी इटळकर' या दरवाजाच्या उजव्या बाजूस भिंतीवर एक सुंदर शिलालेख दिसतो तो पुढीलप्रमाणे - श्री गणपतये नमः। प्रासादो जगदीश्र्वरस्य जगतामानंददोनुज्ञया श्रीमच्छत्रपतेः शिवस्यनृपतेः सिंहासने तिष्ठतः। शाके षण्णवबाणभूमिगणनादानन्दसंवत्सरे ज्योतीराजमुहूर्तकिर्तीमहिते शुक्लेशसापै तिथौ ॥१॥ वापीकूपडागराजिरुचिरं रम्यं वनं वीतिकौ स्तभेः कुंभिगृहे नरेन्द्रसदनैरभ्रंलिहे मीहिते । श्रीमद्रायगिरौ गिरामविषये हीराजिना निर्मितो यावधन्द्रदिवाकरौ विलसतस्तावत्समुज्जृंभते ॥२॥ याचा थोडक्यात अर्थ पुढीलप्रमाणे -'सर्व जगाला आनंददायी असा हा जगदीश्र्वराचा प्रासाद श्रीमद्‌ छत्रपती शिवाजी राजा यांच्या आज्ञेने शके १५९६ मध्ये आनंदनाम संवत्सर चालू असताना सुमुहुर्तावर निर्माण केला. या रायगडावर हिरोजी नावाच्या शिल्पकाराने विहिरी, तळी, बागा, रस्ते, स्तंभ, गजशाळा, राजगृहे आशांची उभारणी केली आहे. ती चंद्रसूर्य असेतोवर खुशाल नांदो.'

१९. महाराजांची समाधी : मंदिराच्या पूर्वदरवाजापासून थोडा अंतरावर जो अष्टकोनी चौथरा दिसतो तीच महाराजांची समाधी. सभासद बखर म्हणते, ‘क्षत्रियकुलावतंस श्रीमन्महाराजाधिराज शिवाजी महाराज छत्रपती यांचा काल शके १६०२ चैत्र शुद्ध १५ या दिवशी रायगड येथे झाला. देहाचे सार्थक त्याणी बांधिलेला जगदीश्र्वराचा जो प्रासाद त्याच्या महाद्वाराच्या बाहेर दक्षणभागी केले. तेथे काळ्या दगडाच्या चिऱ्याचे जोते अष्टकोनी सुमारे छातीभर उंचीचे बांधिले असून वरून फरसबंदी केलेली आहे. फरसबंदीच्या खाली पोकळी आहे, तीत महाराजांचा अवशिष्टांश रक्षामिश्र मृत्तिकारुपाने सापडतो.’ दहनभूमी पलीकडे भग्न इमारतींच्या अवशेषांची एक रांग आहे, ते शिबंदीचे निवासस्थान असावे. त्याच्या पलीकडे सदर वस्तीपासून विलग असा एक घराचा चौथरा दिसतो. हे घर <u>इ.स. १६७४</u> मध्ये इंग्रज वकील हेन्री ऑक्झेंडन यास राहावयास दिले होते. महाराजांच्या समाधीच्या पूर्वेकडे भवानी टोक आहे तर उजवीकडे दारूची कोठारे, बारा टाकी दिसतात.

२०. कुशावर्त तलाव : होळीचा माळ डाव्या हातास सोडून उजवीकडील वाट कुशावर्त तलावाकडे जाते. तलावाजवळ महादेवाचे छोटेसे देऊळ दिसते. देवळासमोर फुटलेल्या अवस्थेत नंदी दिसतो.

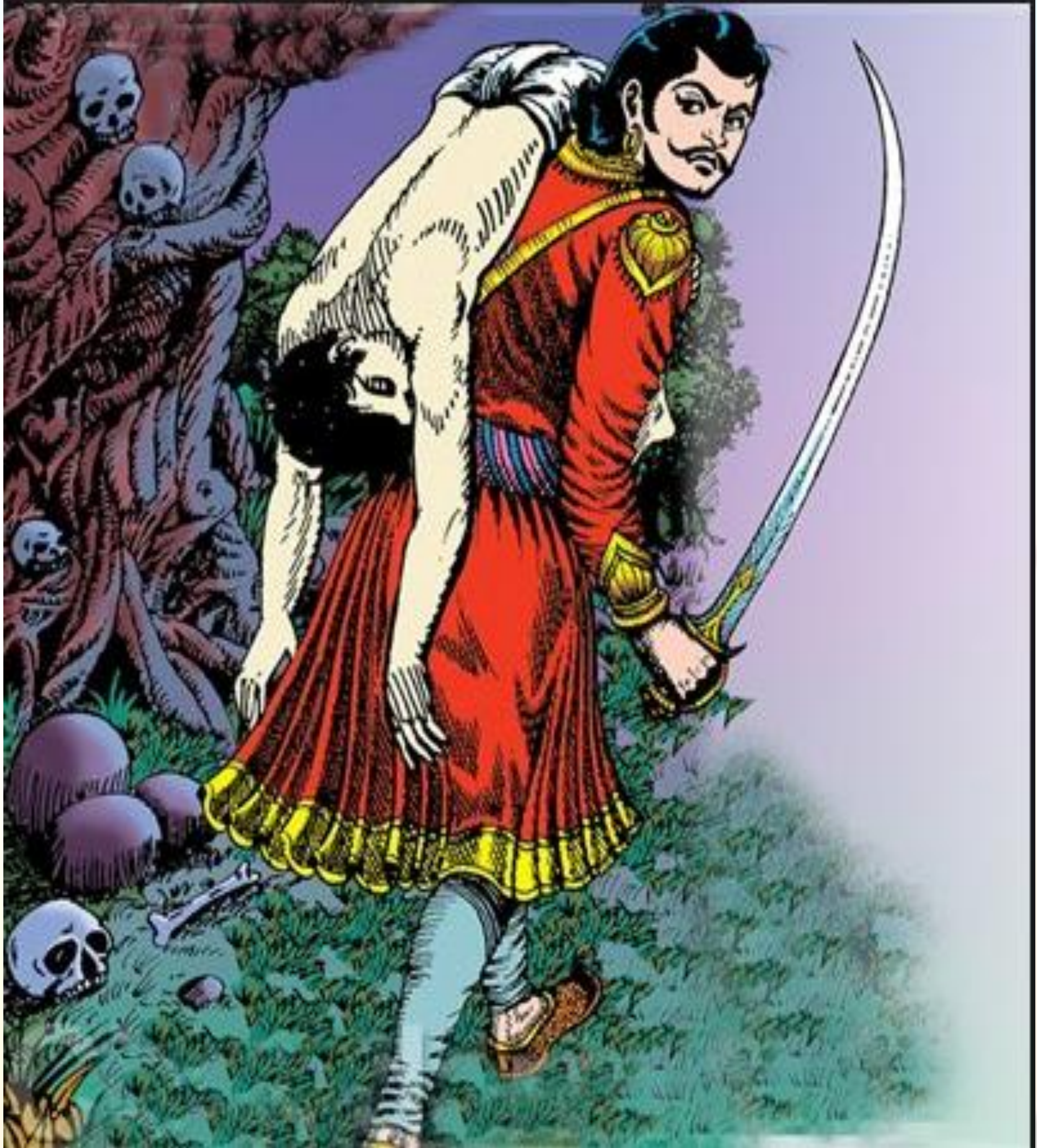
२१. वाघदरवाजा : कुशावर्त तलावाजवळून घळीने उतरत वाघ दरवाजाकडे जाता येते. आज्ञापत्रात लिहिले आहे की, ‘किल्ल्यास एक दरवाजा थोर आयब आहे, यांकरीता गड पाहून एक दोन - तीन दरवाजे, तशाच चोरदिंडा करून ठेवाव्या. त्यामध्ये हमेशा राबत्यास पाहिजे तितक्या ठेवून वरकड दरवाजे व दिंडा चिणून टाकाव्या.’ हे दूरदर्शीपणाचे धोरण ठेऊनच महाराजांनी महादरवाजाशिवाय हा दरवाजा बांधून घेतला. या दरवाज्याने वर येणे जवळजवळ अशक्यच असले तरी दोर लावून खाली उतरू शकतो. पुढे राजाराम महाराज व त्यांची मंडळी झुल्फिरखानाचा वेढा फोडून याच दरवाज्याने निसटली होती.

२२. टकमक टोक : बाजारपेठेच्या समोरील टेपावरून खाली उतरुन टकमक टोकाकडे जाता येते. तेथेच एका दारूच्या कोठाराचे अवशेष दिसतात. जसजसे आपण टोकाकडे जातो तसतसा रस्ता निमुळता होत जातो. उजव्या हाताला सरळ तुटलेला २६०० फूट खोल कडा आहे. टोकावर वारा प्रचंड असतो व जागाही कमी असल्यामुळे गोंधळ न करता सावधानता बाळगावी

२३. हिरकणी टोक : गंगासागराच्या उजवीकडे पश्चिमेस जी चिंचोळी वाट जाते ती हिरकणी टोकाकडे जाते. हिरकणी टोकाशी संबंधित हिरकणी गवळणीची एक कथा सांगितली जाते. या बुरुजावर काही तोफाही ठेवलेल्या दिसतात. बुरुजावर उभे राहिले तर डाव्या हाताला गांधारीचे खोरे, उजव्या बाजूला काळ नदीचे खोरे दिसते. तसेच इथून पाचाड, खुबलढा बुरूज, मशीद मोर्चा ही ठिकाणे तोफेच्या माऱ्यात आहेत. त्यामुळे युद्धशास्त्राच्या तसेच लढाऊ दृष्टीने ही खूप महत्त्वाची आणि मोक्याची जागा आहे.

|| बाल विभाग ||

विक्रम आणि वेताळ

बाल मित्रांनो, तुम्हाला साहस करायल आवडते ना! अंधार्या रात्री, घनदाट जंगलात तुम्हाला कोणी जायला सांगितले तर तुम्ही जाल? नाही ना? घाबरलात ना?   की जर जंगलात हिंस्त्र प्राणी आले तर! त्यांनी आपल्याला खाऊन टाकले तर? आणि जर का भूत आले तर ??

बापरे !!! कल्पनाच सहन होत नाही ना.

ह्या मे महिन्या पासून तुमचा साठी एक नवी साहस कथा सुरु करीत आहोत ज्याचे नायक आहेत राजा विक्रमादित्य. अत्यंत पराक्रमी राजा. जो कोणालाही घाबरत नसे. हो हो अगदी भुताला देखील.

वेताळ पंचविशी हे पुस्तक महाकवी सोमनाथ भट्ट यांनी सुमारे २००० वर्षांपूर्वी लिहिले होते. ह्यात राजा विक्रमादित्य जंगलात जावून भुताला पकडून आणि खांद्यावर घेवून परत निघत असे. चालतांना ते अत्यंत हुशार भूत बुद्धिमान राजा विक्रमादित्याला छान छान गोष्टी   सांगत असे आणि गोष्टीचा शेवटी प्रश्न विचारी. मात्र एक अट असे. गोष्ट चालू असतांना राजाने बोलायचे नाही. राजा बोलला तर भूत परत उडून निघून जाईल. आणि प्रश्नाचे उत्तर माहिती असून देखील नाही सांगितले तर राजाचे डोके फुटून राजा मारून जाईल.

तर बघूया कोण जिंकतो राजा कि भूत.

गोष्ट पहिली (१):विक्रम आणि वेताळ यांची भेट

विक्रमादित्य नावाचा एक राजा होता. गोदावरी नदी काठी त्याचे राज्य होते. राजा खूप साहसी आणि धाडशी होता. सगळ्या प्रजेचे आपल्या राजावर प्रेम होते. कारण राजा खूप प्रेमळ होता. सगळ्या लोकांची तो काळजी घेत असे. तो न्यायप्रिय होता आणि कोणावरही अन्याय होवू देत नसे.

एकेदिवशी राजा दरबारात बसलेला असतांना एक साधू आला. त्याने प्रसाद म्हणून राजाला एक फळ दिले. राजाने ते आपल्या खजीनदाराकडे ठेवायला दिले. त्यानंतर तो साधू रोज येवू लागला आणि राजाला फळ देवू लागला. राजाला कळेना साधू असे का करतोय. पण आदरामुळे त्याने साधूला ह्याचे कारण विचारले नाही.

एके दिवशी सकाळी बागेत फिरत असतांना राजा ला दिसले कि एक माकड राजवाड्याच्या भिंतीवर बसले आहे. राजाने नोकराकरवी साधूने दिलेले फळ मागविले आणि माकडाला खायला दिले जेंव्हा माकड फळ खावू लागला, तेव्हा त्यातून एक हिरा बाहेर पडला. राजाला आश्चर्य वाटले. त्याने ताबडतोब साधूने दिलेली सगळी फळे मागविली. फळे खराब झाली होती. पण जेंव्हा राजाने सगळी फळे कापायला सांगितली तेंव्हा प्रत्येक फळातून एक एक अमुल्य रत्न बाहेर पडू लागले. त्या दानशूर राजाने ती सर्व रत्ने गरीब लोकांत वाटून टाकली . आता राजा उत्सुकतेने साधूची वाट पाहू लागला.

दुसर्याच दिवशी तो साधु नेहमी प्रमाणे अजून एका फळासह दरबारात उपस्थित झाला.

राजाने अत्यंत नम्रपणे विचारले "महाराज ! कृपया तुम्ही मला दिलेल्या इतक्या अमुल्य भेटींचे कारण सांगाल काय? कारण कुठल्याही कारणाशिवाय मी तुमच्याकडून कुठलीहि अमुल्य भेट स्वीकारू शकत नाही."

साधूने उत्तर दिले, " मला काही आध्यात्मिक उद्दीष्टप्राप्तीसाठी एका शूर माणसाची मदत हवी आहे. आपण मला मदत कराल काय?" विक्रम राजा तत्काळ मदत करायला तयार झाला. साधू पुढे म्हणाला, " हे राजा, येत्या अमावास्येला तू स्मशानभूमीत ये. स्मशानभूमी इथून २० किमी आहे. मी तेथे वडाचा झाडाखाली तुझी वाट पाहीन." विक्रम राजाने साधूचे म्हणणे कबुल केले.

ठरल्या अमावस्येचा रात्री, राजाने आपले डोके व शरीर काळ्या कपड्याने झाकले आणि गुपचूप ठरलेल्या ठिकाणी जंगलात पोहोचला. साधू राजाची वाटच बघत होता. तो राजाला म्हणाला, " राजा विक्रम ह्या जंगलाचा दक्षिण दिशेला चिंचेच्या वठलेल्या झाडावर एक प्रेत उलटे लटकत आहे. कृपया ते प्रेत तू मला आणून दे." राजा लगेचच साधूच्या इच्छेप्रमाणे निघाला आणि चिंचेचा झाडापाशी पोहोचला. तिथे तो झाडावर चढला आणि प्रेत काढून जमिनीवर टाकले. खाली येवून तो प्रेत उचलणार तोच ते प्रेत जोरजोरात मोठ्याने हसू लागले. राजाने ओळखले कि प्रेतामध्ये भूत आहे. तरीही निडरपणे राजा विक्रम ते प्रेत उचलून, खांद्यावर टाकून चालू लागला. परंतु काही वेळाने ते प्रेत खांद्यावरून उडाले व पुन्हा झाडावर जाऊन लटकू लागले. राजा विक्रम पुन्हा झाडाकडे गेला, झाडावर चढून प्रेत काढले आणि ते खांद्यावर टाकून चालू लागला. चालता चालता राजाने भुताला विचारले, "तू कोण आहेस?" " मी आहे वेताळ!" भूताने उत्तर दिले आणि राजाला विचारले, " तू कोण आहेस ? आणि मला कोठे व का घेऊन चालला आहेस?

विक्रमाने उत्तर दिले " मी राजा विक्रम आहे. आणि एका साधूचा सांगण्यावरून तुला घेवून जात आहे."

वेताळाने राजाबरोबर जाण्यास काही हरकत घेतली नाही पण एक अट टाकली. " हे राजा, आपल्याला अजून खूप दूर जायचे आहे, तुला चालायचे आहे. तू थकून जाशील, तुला थकवा जाणवू नये आणि तुझा थकवा दूर व्हावा, म्हणून मी तुला एक गोष्ट सांगतो. पण एक अट आहे. ती अशी कि गोष्ट पर्ण होईपर्यंत तू एकही शब्द बोलायचा नाही. तू जर बोललास तर मी परत माझ्या झाडावर उडून निघून जाईन. कबुल आहे ?

"कबूल आहे!" राजा म्हणाला आणि लक्ष देवून वेताळाची गोष्ट ऐकू लागला.

.................................क्रमशः

गौतम बुद्धांची कहाणी - डॉ. सौ. पल्लवी प्रसाद बारटके

"जे महान अथवा नित्य वाटते त्यालादेखील अंत आहे. जिथे संयोग तिथे विनाश, जिथे जन्म तिथे मृत्यू आहे."

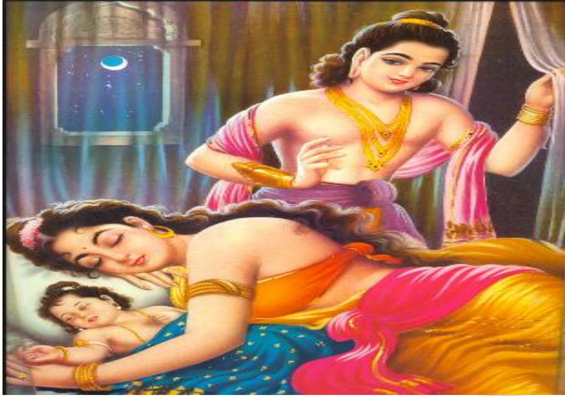
अशा सत्य आणि चिरंजीव विचारांना प्रमाण मानून महात्मा गौतम बुद्धांनी स्थापन केलेला 'बौद्ध धर्म' हा जगातील प्रमुख धर्मांपैकी एक आहे.

भगवान गौतम बुद्ध म्हणजे राजपुत्र सिद्धार्थ यांचा जन्म कपिलवस्तू जवळील लुम्बिनी येथे इसविसनपूर्व ५६३ मध्ये झाला. शाक्य राजा शुध्धोधन हे त्यांचे पिता तर देवदहची राजकुमारी महामाया हि त्यांची माता होत.

लहानपणापासून सिद्धार्थ एकांतप्रिय, दयाळू होते. जगातील सर्व ऐहिक सुखे त्यांच्या पायाशी लोळण घेत असूनही ते नेहमी अस्वस्थ राहत असत, विचारमग्न दिसत असत. त्यांच्या ह्या वृत्तीमुळे त्यांचे वडील राजा शुध्धोधन चिंतीत बनले

होते. मुलाला ह्या सर्वातून बाहेर काढण्याचा उपाय म्हणून त्यांनी वयाच्या १६ व्या वर्षी सिद्धार्थ यांचा विवाह राजकुमारी यशोधरेबरोबर लावून दिला. काहीवर्षांनी राजपुत्र राहुलचा जन्म झाला. संपूर्ण राज्यात आनंदोत्सव साजरा केला जात असतांना सिद्धार्थ मात्र उदास होते. ते म्हणाले, "आज माझ्या जीवनशृंखलेत जीवन शृंखलेत एक नवी कडी जोडली गेली आहे." समस्त सुखे प्राप्त असतांनाही ते मानसिकरीत्या असमाधानी होते.

राजप्रसादातील बगीच्या मधून फेरफटका मारत असतांना त्यांना दिसलेल्या दृश्यांमुळे आजार, मृत्यू, वार्धक्य यामुळे माणसाला अगतिक बनविणारे दुखः हा त्यांचा चिंतनाचा विषय बनला. एका क्षणात त्यांनी सर्व सुखाचा, प्रियजनांचा, त्याग केला व न्याय प्राप्तीच्या शोधात ते बाहेर पडले.

निरंजना नदीच्या काठी 'उरवले' वनात त्यांची ५ तपस्वी ब्राह्मणांशी भेट झाली. अन्न पाणी, सुख निद्रा यांचा त्याग करून गौतम बुद्धांनी त्यांच्या बरोबर कठोर तपश्चर्या केली. पण त्यातून काही साध्य झाले नाही. अशाने निराश होवून त्यांनी गया गाठले. तेथील बोधीवृक्षाखाली समाधिस्थ बसून त्यांनी प्रतिज्ञा केली की जो पर्यंत मला ज्ञानप्राप्ती होणार नाही, तो पर्यंत मी येथून हलणार नाही. सात दिवस समाधिस्थ राहिल्यानंतर ८ व्या दिवशी वैशाख पौर्णिमेला त्यांना सत्यज्ञानप्राप्ती झाली. तेंव्हा पासून त्या जागेस 'बोधगया' हे नाव प्राप्त झाले. ज्ञानप्राप्ती

झाल्यानंतर महात्मा गौतम बुद्धांनी सारनाथ येथे आपल्या पूर्वीच्या ५ ब्राह्मण मित्रांना उपदेश केला. ह्या त्यांच्या प्रथम पाच शिष्यांना " पंचवर्गीय" म्हंटले जाते. त्यांच्या शिष्यांनी त्यांच्या उपदेशांचे पाली भाषेत त्रिपिटकांमध्ये संकलन केले आहे. "विनयपिटक" "सुत्तपिटक" आणि "अभिधम्मपिटक". ह्या त्या त्रिपिटका आहेत. बौद्ध धर्मात या त्रिपिटकांना वेद-उप निषदांइतके महत्व आहे. "अहिंसा" हे बौद्ध धर्माचे प्रमुख तत्व आहे. गौतमबुद्ध म्हणत,"मी जसा तसेच ते अन ते जसे तसाच मी ...म्हणूनच आपल्या सारख्यांना कधी मारू नका अन मारण्या साठी कुणाला प्रेरीतही करू नका."

सम्राट अशोकाने बौद्ध धर्माचा प्रसार सर्वाधिक व सर्वदूर केला. कलिंगच्या महायुद्धातील नरसंहारामुळे सम्राट अशोक व्यथित झाले आणि त्यांचे हृदय परिवर्तन झाले. त्यांनी महात्मा बुद्धांचे उपदेश प्रमाण मानून लोक-लोकांपर्यंत पोहोचवले.

महात्मा गौतम बुद्ध बौद्ध धर्माच्या प्रसारासाठी गावोगाव फिरत असत.लोकांना अहिंसेची शिकवण देत असत.अश्यातच इ. स.पूर्व ४८३ मध्ये त्यांनी ' महानिर्वाण ' घेतले. बौद्ध धर्माचा उद्‌गाता पौर्णिमेस जन्माला आला,त्याला दिव्य ज्ञानही प्राप्त झाले आणि त्याने निर्वाण प्रवेश केला तोही एका पौर्णिमेसच

अश्या ह्या पौर्णिमा पुरुषोत्तम महात्मा गौतम बुद्धांचे विचार जगभरात लोकांना मार्गदर्शक ठरत आहेत

महात्मा गौतम बुद्धांचा सुविचार

"आपण आज जे आहोत ते आपण आज पर्यंत कसे वागत आलो त्याचे प्रतित आहे.जर कोणी वाईट वागत असेल तर त्याला आयुष्यभर कष्टच झेलावे लागतात आणि जर कोणी चांगले कर्म करत असेल तर आनंदी जीवन सावली प्रमाणे आयुष्यभर त्याच्या सोबत राहते.

हस्त कला : अलिशा कुरिया, वय : ८ वर्ष

|| स्त्री विभाग ||

|| पाकशास्त्र विभाग ||

कोकणचा मेवा-बहुगुणी कोकम

रणरणत्या उन्हातून घरात आल्यावर आपल्या समोर रसना, पेप्सी, कोकाकोला याच सोबत लिंबू सरबत, कोकम ,कैरी पन्ह अशा प्रकारची पेये असतील तर आपण कोणाकडे आकर्षित होऊ. नक्कीच आपली पारंपारिक पेये..

आजच्या instant युगात या पारंपारिक गोष्टी हद्दपार झाल्या आहेत. म्हणूनच या बहुगुणी पदार्थांबद्दल थोडें जाणून घेउ या.

आपल्या देशाची किंबहुना महाराष्ट्राची खाद्य संस्कृती पारंपारिक आणि मोठी आहे. यात आरोग्यपूर्ण घटक भरपूर प्रमाणात आहेत .त्यातही बदलत्या ऋतूनुसार उपलब्ध गोष्टींचा आपण भरपूर उपयोग करत असतो. म्हणूनच उन्हाळा आला की आपल्याला थंडगार कोकम सरबताची आठवण येते. आपल्या सगळ्यांच्या स्वयंपाक घरात कोकम असतोच.गतीफेरी (Guttiferae) कुळातील या झाडाचे शास्त्रीय नाव आहे. गार्सिनिया इंडिका (Garcinia Indica). पोर्तुगीज वैद्य गार्सिया द ओर्ता याच्या नावावरून हे नाव आले आहे.

या झाडाचे मुळ स्थान कोकण, गोवा, कारवार, मलबार हे आहे.तसेच केरळ, अंदमान निकोबार, ओरिसा आणि पूर्वेकडील काही भागात हे झाड आढळते.

या झाडाचे खोड साधारण ८ ते १० मीटर सरळ उंच वाढते.हिरव्यागर्द पानांनी बहरलेल्या फांद्या खाली झुकल्या सारख्या वाटतात. याची पाने समोरासमोर लंबगोल आकाराची असून छोटी असताना चक्क लाल रंगाची असतात. साधारण नोव्हेंबर ते फेब्रुवारी या काळात झाडाला लालसर गुलाबी रंगाची फुले येतात. पुढे यातूनच फळे आपण कोकम किंवा रातांबे म्हणून ओळखतो.

ही फळे चार फोडींची असतात. त्यात ६ ते ८ बिया असतात. एप्रिल मे मध्ये ही फळे पिकतात. या फळाचे अनेक फायदे आहेत. त्यातला मुख्य म्हणजे 'पित्तशामक'.या फळाच्या नैसर्गिक रंगाला आपण आमसुली रंग म्हणतो. पिकलेल्या फळाच्या सालींना आमसूल म्हणतात.आमटी,भाजी,माशाचा कालवण यात ही वापरतात. पिकलेल्या कोकामाचा गर कुस्करून निघालेल्या रसात याच्या साली बुडवून सुकवल्या जातात.ही क्रिया ३/४ वेळा करून मग साली सावलीत सुकवतात.आमसुलं बनवताना जो गर, रस निघतो त्यापासून आगळ हे सिरप बनवतात. सोलकढी बनवण्यासाठी ते वापरतात.तसेच साखर घालून सरबत बनवतात. हे सरबत प्यायल्याने पित्त तर कमी होतच, पण पित्ताने अंगावर उठलेल्या गांधींवर कोकमाचे पाणी लावल्याने अंगाचा दाह कमी होऊन आराम पडतो. कोकमाच्या बियांपासून तेल काढतात. यासाठी बियांना राख चोळून त्या उन्हात वाळवतात. बी चे कडक आवरण फोडून आतील मगजातून जवळ जवळ ४५% तेल निघते. प्रक्रिया नकेलेल्या तेलाचे अंडाकृती गोळे बाजारात मिळतात. तसेच प्रक्रिया करून हे तेल खाद्य पदार्थांमध्ये वापरतात. लिपस्टिक,क्रीम्स यामध्येही वापरले जाते. पायाच्या टाचाना पडणाऱ्या भेगा, मुळव्याध यावर तर रामबाण औषध म्हणून आयुर्वेदात कोकम तेल वापरले जाते. सायट्रिक,असेटिक, मेलिक, एस्कॉर्बिक, हायड्रो सायट्रिक याप्रकारची आम्लं यात असतात. बी कॉम्प्लेक्स, क जीवनसत्व तसेच म्यग्नेशिअम सारखी खनिजेही असतात. हे सर्व घटक आपल्या शरीराला या न त्या प्रकारे मदतच करतात. या फळात कोलेस्ट्रोल अजिबात नसल्याने हृदयासाठी उत्तम.कोकम सरबत नियमित प्यायल्याने पित्त, अपचन, उष्माघात यांचा त्रास तर कमी होतोच पण रक्तदाबावर नियंत्रण राहून हृदयविकाराचा धोकाही टाळता येतो.

वडिलांच्या नोकरीच्या बदलीच्या निमित्ताने जवळ जवळ ७/८ वर्षे दापोली, रत्नागिरी यासारख्या अस्सल कोकणी शहरांमध्ये राहण्याचा योग आला. आणि

त्यावेळी कोकणातील माणसे, खाद्य संस्कृती, या लाल मातीत पिकणारी फळे व त्यासंबंधित असणाऱ्या निरनिराळ्या गोष्टी अगदी जवळून पाहता आल्या. त्या फळा फुलांचा मनमुराद आनंद घेता आला. तिथलं आमचं घर, त्यासमोरचं अंगण, अंगणातील काजू,आंबा,फणस,कोकमची झाडे आणि झाडाला बांधलेल्या झोक्यांवर मैत्रिणींसोबत घेतलेले झोके मी कधीच विसरू शकणार नाही. तिथे घरा घरात लहान मोठे गृहउद्योग चालतात. इथे अबू धाबीत आपण आपली माणसे, गाव यापासून दूर असलो तरीही इथेसुद्धा आपल्याला आपल्या पारंपारिक वस्तू, पदार्थ उपलब्ध आहेत.

आता उन्हाळा सुरु होतोय त्याचा श्रीगणेशा कोकम सरबत, सोलकढी यापासून नक्की करूया. या बहुगुणी कोकमाचे गुणधर्म पाहून याला दिलेले 'अमृत' हे नाव अगदी योग्य आहे.

---सौ. सुजाता हेमंत पाटील

किचन टिप्स :

आले :

आले स्वच्छ करून फ्रीझर मध्ये ठेवल्यास अधिक काळ टिकते . तसेच सहज चिरता व किसता येते.

अंड :

अंडी उकड्ण्यापूर्वी पिनेने त्याच्या कवचावर लहानसे छिद्र करा . उकडल्यानंतर अंड्याचे कवच सहज काढता येईल.

ऑम्लेट :

ऑम्लेट बनवताना मिश्रणात थोडे दुध घालून फेटा म्हणजे ऑम्लेट स्वादिष्ट बनते.

आमरस :

आमरस किंवा आंब्याचे कोणतेही पदार्थ धातूच्या भांड्यात साठवून ठेवू नका. त्याचा रंग बदलण्याची शक्यता आस्ते.

आले, लसुण , मिरची पेस्ट :

आले लसुण व मिरचीची पेस्ट अधिक काळ टिकून राहावी या साठी त्यात मीठ सोबत एक चमचा गरम तेल घालून चांगले एकत्र करा. पेस्ट स्वादिष्ट होते.

बदाम :

बदामची साले सहज निघावीत या साठी १५ ते २० मिनिटे गरम पाण्यात भिजवून ठेवा.

बटाटा :

बटाटे आणि कांदे एकत्र ठेवल्यास बटाटे लवकर खराब होतात.

-------डॉ. सौ. सारिका महेश जायखेडकर

उखाणे ...

-------डॉ. सौ. सारिका महेश जायखेडकर

- *शब्दा शब्दांनी बनते वाक्य, वाक्य वाक्यांनी बनते कविता, ------- माझे सागर मी त्यांची सरिता .*

- *सुशिक्षित घराण्यात जन्मले,कुलवंत घराण्यात आले, ------- रावांचे नाव घेऊन मी सौभाग्यवती झाले.*

- *सासरचे निरंजन माहेरची फुलवात, ------------ चे नाव घ्यायला आजपासून केली सुरुवात.*

- *हंसाच्या पिलास चारा हवा मोत्याचा,------------- चे नाव घेते आशीर्वाद द्यावा सौभाग्याचा.*

- *जेथे सुख शांती समाधान , तेथे लक्ष्मी चा वास ,---------- रावांना भरविते श्रीखंडाचा घास .*

- *कळी हसेल , फूल उमलेल , मोहरून येईल सुगंध ,----------- च्या सोबतीत गवसेल जीवनाचा आनंद .*

|| आरोग्य विभाग ||

Homeopathy - A boon to society

Human life has changed a lot. Westernized lifestyle, irregular eating and sleeping habits have taken toll of human life. It has started affecting human mind and body. Modern lifestyle nowadays associated with many diseases.

Antibiotic resistance has become a world-wide serious concern as declared by WHO. In spite of recent advances in medical field and due to fast lifestyle medical science is still unable to find the root cause of many diseases. Along increasing illnesses, expenditure increased is also high. So people are more and more attracted towards natural remedies to save the cost and avoid side-effects.

Amongst them all Homeopathy is the curative method. It is an energy medicine which acts on root cause of disease and thereby treating the person as a whole. Homeopathy medicines are obtained from various sources such as-

Wide range of natural sources.

- **Over 75% of medicines originates from vegetable kingdom ie- flowers, roots, leaves and the juice.**

- **Various chemicals like sulphuric acid, nitric acid and Minerals like gold, silver, zinc, tin, iron etc.**

- **Microbes, bacteria, viruses – special group. Of medicine are prepared called Nosodes.**

- **Medicines obtained from animal kingdom – snake poison**

All the above substances which are in crude form undergo a process called potentization which eliminates the material form and medicinal power remains. It crosses Avogadro's limit. So only energy remains.

These above potentised medicines acts via sentient nerves and give positive energy to least energy parts and thereby replacing the lost energy and cure the disease.

This science was first discovered by Dr. Samuel Hahnemann in the year 1769. This system of medicine acts on current stressful lifestyle, inter-personal relationship and thereby improving negative effects caused on human.

Most of the diseases are psycho-somatic in origin. Current stressful situations, cut-throat competition leads to depression, irritability, disappointments, sense of insecurity and later affecting the body producing diseases. Hence we see hypertension, high cholesterol, diabetes mellitus, hormonal imbalances in females, cancer, sleep disturbances etc. on rise.

It is observed that problems and stress in environment has direct impact on human mind. It's the reaction of person to a particular situation and his adaptation in the form of disease.

Homeopathy medicine is given based on adaptation of person to particular disease. The medicine starts acting in 0.17 sec. And when right remedy administrated positive effect felt in 15-20 min. of its administration. Homeopathy can prevent few surgical interventions.

But unfortunately most of them have no idea about this method of treatment on have many misconceptions about this science like it takes longer time to heal. Whereas it is

wrong, in acute cases its takes few seconds to minutes to give patient a better feeling.

2nd misconception is onion, garlic, coffee etc. cause anti-effect on Homeopathic medicine, which is wrong.

Thus more and more people should see Homeopathy medicine as curative measure of treatment for any disease.
----- Dr. Gauri Kulkarni

|| साहित्य विभाग ||

मी वाचलेली पुस्तके. - सौ. मेघा हेमंत गिरिधर

"लंडनच्या आजीबाई"

या पुस्तिकेच्या लेखिका आहेत सरोजिनी वैद्‌य. यांनी लिहिलेली ही कहाणी वाचकांच्या मनाचा ठाव घेणारी आहे. "राधा डहाके " नावाची मुलगी विदर्भातील सावलेली समाजात, आडबाजूच्या एका खेडेगावात जन्माला आली. तिच्या हलाखीच्या परिस्थितीमुळे ती फारच गांजलेली होती. अश्या गांजलेल्या परीस्तिथीचे टक्के टोमणे खातच ती लंडनला पोहोचली. तिला तिथली भाषा येत नव्हती. तसेच तिथली माणसे, संस्कृती, परंपरा, इतिहास, काहीच माहित नव्हता. ती पूर्णपणे निरक्षरच होती. त्यामुळे लंडन हे गावाचे नाव आहे कि शहराचे हा संभ्रमही बरेच दिवस तिला होता.

अशा या अशिक्षित, निरक्षर स्त्रीने खूप काबाडकष्ट करून खूप पैसे मिळविले. आणि समाजासाठी खर्चही केले. कालांतराने ती लंडन शहरामधील एक सन्माननीय व्यक्ती झाली. 'आजी बनारसे' ह्या नावाने सर्वजण तिला ओळखू लागले. त्यांनी नेहमी सगळ्यांशी माणुसकीने, प्रेमाने, वागून आपल्या मनाचा मोठेपणा दाखविला. आपली माणसे, आपला धर्म, आपली जीवन पद्धती, यांचे एक मूर्त चित्र स्वतःच्या आयुष्यात तिने दाखविले. लॉजिंग बोर्डिंगचा व्यवसाय करत असतानाच घरात बरीच धार्मिक, कार्यही होवू लागली. दहा दिवसांचा गणपती बसवू लागले.

त्याचप्रमाणे साईबाबांच्या कृपेने आपला उत्कर्ष झाला अशी त्यांची धारणा होती. तेंव्हा कृतज्ञता म्हणून एक संगमरवरी मंदिर आपण लंडनमध्ये उभे करावे असे तिला वाटायचे.

१९६५ साली लंडन शहरात, इतकेच काय पण युरोपात कुठेही हिंदूंचे देऊळ नव्हते. त्यांनी साई मंदीर बांधण्यासाठी आपल्याच घरातली एक मोठी खोली देऊ केली. लंडनमध्ये येणारी अनेक मोठ-मोठी भारतीय कलावंत मंडळीही त्यांना भेटल्याशिवाय जात नसत. त्यांचे घर म्हणजे लंडनमध्ये येणाऱ्या भारतीय मुलांना जेवण्यासाठी, राहण्यासाठी, एक हक्काचे ठिकाण झाले होते.

'आजीबाई बनारसे' यांनी जीवनाचा निरोप घेतला तेंव्हा त्यांच्या शवावर वाहण्यासाठी गोर्या मेयरने - बार्नेत चा मेयर ने भुले पाठवली आणि लंडन मधल्या तिच्या भारतीय मुलांनी तिची शवपेटी प्रेमपूर्वक आपल्या खांद्यावर वाहून नेली.

अश्या या एका अशिक्षित, निरक्षर स्त्री ने आपल्या कष्टाने आणि गोड बोलण्याने एका वेगळ्या देशात आपला ठसा उमटवून स्वतःची एक अस्मिता निर्माण केली. हि कहाणी नव्हे तर वास्तवात घडलेली घटना लेखिका सरोजिनी वैद्य यांनी अतिशय सहृदयतेने लिहिली आहे.

अशी हि "आजीबाई बनारसे" यांची कथा सर्वांनाच विशेषतः स्त्री वर्गाला प्रेरणा देणारी आहे. वाचकांनी एकदा तरी जरूर वाचावी. हि नम्र विनंती हे पुस्तक प्रत्येकाच्या संग्रही असावे असेच आहे.

|| अर्थशास्त्र विभाग||

Stock Market Basics

Coming back after a long time with series on basics of investing in stock markets, on public demand. We will also be running some parallel higher level discussions through another set of articles. Those are familiar with basics may look for that section of Bahar.

Before we go into the stock markets, we have to understand about companies. There are two types of companies. Private and Public. Private companies are completely owned by an individual or group of individuals. Public companies are owned by public at large who may not see each other in their lifetime.

When small private companies need huge money for expansion plans, they have two sources – Debt and Equity. Debt is nothing but loans from Banks. Equity is the money companies seek to borrow from Public. Instead they are allotted equity shares.

Why equity? It is perhaps the cheapest form of raising money for the companies. But why would public put in their hard earned money into these companies. They need to be confident that their money is safe, they need to know if the company has good promotors and they can grow the company's profits in coming years.

Why these expectations? When company grows, it distributes dividends – money out of it's profits to it's shareholders. This is exactly when public starts to trust the company and invests in the company. This raises demand for company's shares in stock market.

Now, why stock market? Stock market is a place where public buys and sells shares. This is exactly like buying any commodity from market. If you like the price, you buy it or you leave it.

So, when market open each day, people start putting their bids (wish to buy) at a certain price. Then there are people who are willing to sell. They also put their offers in the market. The bids and offers are matched electronically by the exchanges. Those who buy shares pay money and get shares. Those who sell shares deliver their shares and get money.

All these transactions happen without you being actually present at the exchange. This has become possible due to technology. Shares are held in demat (soft) form at an entity called Stock holding Corporation of India also called SHCIL. SHCIL credits the shares to the buyer and deducts those from the account held by the seller.

Similarly the bank debits the buyer and credits the seller with the amount of the transaction. Thus everything happens while we stay at our homes.

This is about the basics. Next time we will learn more about it. Until the goodbye.

Anil Pakale

anilpakale@eim.ae

Stock Markets for Seniors

Once again back with series after a gap of few years. This year's Bahar editor simply does not give up. I had to yield to his pressures. Ha ha haaa…

Lots has changed since we last met. We have also started a series of lectures for those who wish to clear their doubts about markets. Thanks to Samir Joshi who volunteered his place for the first session 2 weeks ago. Also to Kunal Telawane who gave an excellent overview to all, mostly beginners.

There has always been apprehension amongst we Maharashtrians about investing in stock markets. Quite often than not we have heard stories of people who have ruined their life in stock markets, often termed as Satta.

I am talking about 1990s. The market was primarily run and operated by Gujjus. They seemed to understand that well and were willing to take risks in stock markets. However things have changed considerably and today we see many fellow Marathi guys investing in markets.

This has come about after many of our guys started studying management courses and got more close to markets and understood the benefits of the same. Improving financial situation over past decade has also put in surplus money at the hands of us that has prompted us to look for different avenues than just NRE deposits.

Markets have seen flurry of activities since the change of guard at the Centre. Modi factor has certainly played a lot over past one year.

Most portfolios have seen 100% jump in a year at least. Some stocks have moved 4-5 times during the period too.

Stock markets have always given higher returns than any other investment avenue, even real estate. The key is to stay invested in good quality stocks over longer period of time.

Let us talk now about current state of the market. Nifty had peaked 9100 and is now trading at 8200 odd levels. Some feel that the market is overvalued. I do not think so. It is trading at 17 times earnings on one year forward earnings. That's not too high. Results of the policies of the new Govt are yet to be seen on ground level. Credit offtake has not risen as yet more than last year average. This shows that the recovery signs are not seen on economic front.

Bank profits have been seen tapering off a bit. Bank nifty also saw meltdown. However Axis still seems to steam off to new highs in tepid market. Mots other banks have seen sharp drops in their prices. I believe this gives traders and long term investors as opportunity to get in the most valuable sector in indian economy.

In my opinion, we must ignore what happens to the index. Just focus on individual stocks that can give you good returns. You need to pick up the Axis of the future. I can see ICICI been hammered for reasons but will catch up in few quarters due to quality of management.

On the next release, we will talk about various sectors and trading / investing strategy in few sectors one by one.

Adios. Anil Pakale anilpakale@eim.ae

|| इतर विभाग ||

छायाचित्रण एक कला भाग ८-ॲक्सेसरीज्

ह्या लेखात आपण डीएस्‌एल्आर कॅमेऱ्यांना छायाचित्रण संयंत्रणा किंवा फोटोग्राफी सिस्टिम का म्हणतात हे पाहू.

कंझ्यूमर किंवा पॉइंट-ॲण्ड-शूट कॅमेरे हे छायाचित्रकारांना कमीतकमी ताप देत छायाचित्रण सोप्पे बनवण्यासाठी असतात. छायाचित्रकार दुकानातून पॉइंट-ॲण्ड-शूट कॅमेरा आणून थेट प्रतिमा घ्यायला सुरुवात करू शकतात. तसेच नंतरही अशा कॅमेऱ्यांना फारफारतर जास्तीचे मेमरीकार्ड व बॅटरीशिवाय इतर काही घ्यायची सहसा गरज नसते.

डीएस्‌एल्आर अशा 'शूट राइट आउट ऑफ् द बॉक्स' तत्त्वानुसार वापरता येत नाही. एकतर डीएस्‌एल्आर हे कॅमेरा बॉडी आणि लेन्स मिळून बनतात. आपण कुठल्या प्रकारचे छायाचित्रण करणार आहोत आणि त्यानुसार कुठल्या प्रकारच्या लेन्सेस घेणार आहोत हे आधी ठरवायचे. मग फुलफ्रेम की डीएक्स फॉरमॅट, की फोर-थर्डस् त्यानुसार बॉडी पहायची. हे सगळं करताना बजेटही संभाळायचे. एवढे झाले म्हणजे छायाचित्रकार बनलो असेही नाही. मग कॅमेऱ्याच्या व लेन्सेसच्या संख्येनुसार चांगली बॅग पहायची. त्यात फ्लॅश, दोन-तीन लेन्सेस, असल्या तर दोन कॅमेरा बॉडीज्, कार्ड व जास्तीच्या बॅटऱ्या, त्यानंतर फिल्टर्स, चार्जर्स, स्ट्रॅप्स, कव्हर्स, कॉर्डस्, रिमोट्स, आणि लॅपटॉपही बसला पाहिजे, ती स्टर्डी आणि वॉटरप्रूफही असली पाहिजे, एखादे गिंबल हेड, एखादा मिनी-गोरिलापॉडपण त्यात बसला पाहिजे... हुश्श...

तर मंडळी, या सगळ्याचे ओझे आपल्या खांद्यांना आणि खिशालाही परवडत नसते. (निदान म्या पामराला तरी नाही...) त्यामुळे दोनतीन जणांनी मिळून ॲक्सेसरीज घेणे जरा परवडते. कॅमेरे एकाच मेक चे असतील तर काही लेन्सेसही कॉमन घेता येतात. एकट्याला डीएस्‌एल्आर छायाचित्रण निव्वळ हौस म्हणून खरेतर परवडू शकत नाही. तर, धीराने कणाकणाने आणि ॲक्सेसरी-ॲक्सेसरीने आपली कॅमेरा बॅग हळूहळू सुसज्ज करत नेणे हीच खऱ्या छायाचित्रकाराची स्ट्रॅटेजी असते. प्रयत्ने वाळूचे कण रगडिता आपुन छायाचित्रकारभी बने...

सर्वसाधारणपणे डीएस्एल्आर ॲक्सेसरीजचे खालील प्रकार मानता येतील.

डीएस्एल्आर कॅमेरा ॲक्सेसरीज

डीएस्एल्आर लेन्स ॲक्सेसरीज

स्पीडलाइट्स/फ्लॅश ॲक्सेसरीज

इतर ॲक्सेसरीज

डीएस्एल्आर कॅमेरा ॲक्सेसरीज

डीएस्एल्आर कॅमेरा बॉडींसाठी दोन फार महत्त्वाच्या ॲक्सेसरीज म्हणजे मेमरी कार्ड आणि जास्तीची बॅटरी. तसेच शोल्डर स्ट्रॅप म्हणजे कॅमेरा अडकवण्याचा पट्टा, कॅमेरा संगणकाला किंवा प्रिंटरवगैरेंना जोडण्यासाठीच्या कॉर्डस् म्हणजे जोडण्या वगैरे बाबीही महत्त्वाच्या असतात.

मेमरी कार्ड

मेमरी कार्डचे डीएस्एल्आरसंबंधी महत्त्व हे, की ते कॅमेऱ्याच्या बॉडीवर ठरते. म्हणजे कॅमेऱ्याची अंतर्गत स्मृती किंवा बफर, कुठल्या प्रकारचे मेमरी कार्ड त्या बॉडीला चालते, कुठले नाही चालत, कमाल क्षमता किती, किमान रीड/राइट वेग किती, कार्ड स्लॉट किती आहेत, दोन स्लॉट असतील तर दोन्ही एकाच प्रकारचे आहेत की एक एसडी व दुसरे सीएफ्? आपण साध्या JPEG प्रतिमा घेणार की RAW? कॅमेऱ्याची न थकता प्रतिसेकंद प्रतिमा घेण्याची क्षमता किती आहे या सगळ्या बाबी पहाव्या लागतात.

मेमरी कार्डचा वेग

डीएस्‌एल्‌आरची प्रतिसेकंद प्रतिमा घेण्याची क्षमता (FPS - Frames per Second) ही तीन ते आठ एवढी असू शकते. ही क्षमता कॅमेऱ्याचे शटर दाबून ठेवले असता जास्तीत जास्त वेळ राखणे हे खरे आव्हान असते. RAW प्रतिमा घेत असाल तर आजचे अत्याधुनिक डीएस्‌एल्‌आर त्यांच्या अगडबंब प्रतिमासंवेदकाच्या आकारामुळे तितक्याच अगडबंब प्रतिमा घेतात. साधारणपणे एकेका RAW प्रतिमेचा आकार वीस ते चाळीस MB एवढा असू शकतो. अशा समजा पाच ते सहा प्रतिमा कॅमेरा एकापाठोपाठ एका सेकंदात घेत असेल तर कॅमेऱ्याचे बफर भरायला जास्त वेळ लागत नाही. अशा वेळी काहीच सेकंदांनंतर अशी वेळ येते जेव्हा कॅमेरा प्रतिमा घेत प्रक्रिया करण्याचे थांबवून बफर रिकामे होण्याची वाट पहात शांत पडून राहतो आणि वाइल्डलाइफ छायाचित्रकारांसाठी अगदी थोडेसे असे मौल्यवान क्षण कायमचे निसटून गेलेले असतात.

मेमरी कार्डची क्षमता

आजच्या घडीला मेमरी कार्ड ४, ६, ८, १२, १६, ३२, ६४ अशा वेगवेगळ्या क्षमतेत उपलब्ध आहेत. तुमच्या डीएस्‌एल्‌आर बॉडीची क्षमता पाहून त्यानुसार कार्ड घेणे चांगले. शक्यतो खूप जास्त क्षमतेचे कार्ड घेणे टाळावे कारण कार्ड अचानक खराब होऊन त्यातील विदा (Data) कायमचा नष्ट होण्याची शक्यता कमी असली तरी ती वेळ जाम वैतागवाणी आणि कटकटीची असते. म्हणजे असं की लोक तुमच्या कार्डमधील विदा उडाला म्हणून

परत तुमच्यासाठी लग्न करत बसतील किंवा वाढदिवस साजरा करतील असं नाही ना! म्हणून कॅमेऱ्याच्या बॉडीमध्ये एकाऐवजी दोन स्लॉट असणे व त्यांचा 'ओव्हरफ्लो' पेक्षा 'सायमल्टेनिअस बॅकअप्' म्हणून उपयोग करणे केव्हाही सेफ साईड. थोड्या उसंतीमध्ये पटकन् दोन्ही कार्ड बदलता येतील.

मेमरी कार्डचा मजबूतपणा व विश्वसनीयता

तसे आजकालची अत्याधुनिक कार्डस् ऊन-पाऊस-थंडी-प्रूफ असतात असा निदान त्यांच्या उत्पादकांचातरी दावा असतो. तरी आपण आपलं सांभाळून राहणं व बाजारातील सर्वोत्तमच कार्ड घेणं चांगलं. UHS-1 स्टॅण्डर्डची कार्डस् या दृष्टीने सर्वोत्तम असा अनुभव आहे. कार्ड विद्‌युतचुंबकीय क्षेत्रापासून दूर ठेवणे, विदा-प्रेक्षण वगैरे चालू असताना कॉर्डबिर्ड न काढणे अशी मूलभूत काळजी घेणे चांगले.

बाजारात SD (Secure Digital), SDHC (Secure Digital High Capacity), SDXC (Secure Digital 'Xtra Capacity'), CompactFlash (CF), Micro SD, UHS-I, XQD इत्यादी प्रकारची कार्ड उपलब्ध आहेत. आपला कॅमेरा कुठल्या प्रकारचे कार्ड स्वीकारतो हे कॅमेऱ्यासोबत आलेल्या यूजर गाईड नावाच्या जाडजूड पुस्तकात एकदा पाहून ठेवावे. तसेच जे कार्ड घेणार आहात त्या प्रकाराला आणि विदा-प्रेक्षण वेगाला सांभाळू शकणारे चांगल्यातले कार्डरीडर घ्यावेत. अयोग्य कार्डरीडरमध्ये एकतर कार्ड अनरीडेबल तरी दाखवेल नाहीतर कार्डमधील विदाचे वाटोळे तरी होईल.

एक्स्ट्रा बॅटरी

टॉपएण्ड डीएस्एल्आर कॅमेऱ्याची बॅटरी तशी बराच काळ चालेल अशा क्षमतेची असली तरी जास्तीची बॅटरी सोबत असणे व त्याचे चार्जर वगैरे टूरवर जाताना सोबत नेणे चांगले. बॅटरीच्या बाबतीत चिंगूपणा करू नये. कॅमेराउत्पादकाचीच 'वरीज्नल' बॅटरी विश्वसनीय दुकानातून घ्यावी.

\Body Caps

डीएस्एल्आरच्या बॉडी व लेन्स कायमस्वरूपी संलग्न नसल्याने बॉडी कॅप आणि लेन्स रिअर कॅप नेहमीच वापरावी लागते. त्यामुळे धुळीसारख्या तुमच्या नाजूक उपकरणाची धूळधाण करणाऱ्या शत्रूपासून बचाव उपकरणांचा बचाव होतो.

Adapters, Couplers and Brackets

या प्रकारात कॅमेरा तुमच्या संगणकयंत्रणेला जोडण्यासाठी लागणारे हॉट शू किंवा सिंक टर्मिनल ॲडॉप्टर यासारखी उपकरणे येतात. कनेक्टिंग कॉर्ड किंवा ॲडॉप्टरसाठीच्या कॉर्डही यातल्याच.

GPS Accessories

साधारणतः तुमच्या डीएस्एल्आरच्या प्रकारानुसार त्याला लागणारे जीपीएस् युनिट वेगळे विकत घ्यावे लागते. जीपीएस् सीरियल ॲडॉप्टर कॉर्ड, कॅमेरा स्ट्रॅप क्लिप वगैरे सबॲक्सेसरीज यातच समाविष्ट होतात. काही कॅमेऱ्यांत जीपीएस् बिल्ट-इन् प्रकारातही येतात.

Remotes and Releases

यामध्ये मुख्यत्त्वे कॅमेरा वायरलेस रिमोट आणि रिमोट रिलीज् एक्स्टेंशन कॉर्ड हे दोन प्रकार आहेत. जास्त शटर इंटर्व्हल वापरून केल्या जाणाऱ्या छायाचित्रणात उदा. मोशन ब्लर किंवा कमी प्रकाशातील छायाचित्रण, वाइल्ड लाइफ छायाचित्रण, सेल्फ पोर्ट्रेट्स, स्टार ट्रेल इत्यादींसाठी रिमोट आणि स्टर्डी ट्रायपॉड म्हणजे एकदम आवश्यक व सोयीचे.

Straps

मंडळी, कॅमेऱ्याच्या पट्ट्याला कमी समजू नका. तुमचं लाख-दीड लाखाचं सामान आणि त्यातला तुमचा अर्धा जीव ज्याला लटकलेला असतो तो पट्टा तितकाच मजबूत आणि आरामदायकसुद्धा हवा ना. **Eyepieces and Viewfinders** यात आयपीस मॅग्निफायर, आयपीस ॲडॉप्टर, आयपीस कॅप, रबर आयकप, करेक्शन आयपीस अशा गोष्टी मिळतात. स्टार ट्रेल वगैरे काढताना एवढ्या मोठ्या एक्स्पोजरमध्ये कॅमेऱ्यात मागून प्रकाश शिरून प्रतिमा धूरकट येऊ नये म्हणून कॅमेऱ्याचा व्ह्यूफाइंडर आयपीस कॅप लावून बंद करायची प्रथा आहे. तसेच करेक्शन आयपीसचा वापर व्ह्यूफाइंडरचा फोकस किंवा संकेंद्रीकरण अजून अचूक बनवण्यासाठी करतात. विशेषतः मॅक्रोफोटोग्राफीमध्ये व्ह्यूफाइंडरचे संकेंद्रीकरण अचूक असणे महत्त्वाचे ठरते. **Power Accessories** पॉवर ॲक्सेसरीजमध्ये मल्टीपॉवर बॅटरी पॅक (यामध्ये शटर रिलीज बटन पण असते. फॅशन फोटोग्राफर अशा बॅटरी पॅकचा वापर जास्तकरून करतात.), बॅटरी चार्जर, बॅटरी चेंबर कव्हर, पॉवर सप्लाय कनेक्टर, इत्यादींचा समावेश होतो.

Stereo Microphone

आधुनिक डीएस्एल्आरमध्ये आता फुल-एचडी प्रकारचे मूव्ही शूटींग करता येत असल्याने आवाज अधिक सुस्पष्टपणे रेकॉर्ड करण्यासाठी खास स्टीरिओ मायक्रोफोन वापरले जातात जे कॅमेऱ्याच्या पॉपअप् फ्लॅशच्या जागच्या हॉट शू टर्मिनलमध्ये बसवून व्हीडिओ शूटींग करता येते.

Wireless Transmitters

कॅमेऱ्यातून संगणकप्रणाली, प्रिंटर किंवा एलसीडी स्क्रीन वगैरेंना वायरींची कटकट आणि स्टुडिओमध्ये पाय अडकून धडपडणे टाळून विदा स्थलांतरीत करता यावा यासाठी असे वायरलेस ट्रान्समीटर उपयोगी ठरतात.

Waterproof Housing

पाण्याखालचे अद्भूत जग कॅमेऱ्यात पकडायचे तर कॅमेरा व लेन्सेस आधी पाण्यापासून सुरक्षित कराव्या लागतात. त्यासाठी असे खास जलविरोधी आवरण मिळते. निकॉनची हाउसिंग व निकोनोज कॅलिप्सो फिल्म कॅमेरे त्यांच्या दर्जासाठी प्रसिद्ध आहेत.

डीएस्एल्आर लेन्स ॲक्सेसरीज

Lens Caps and Covers

लेन्सला मागे व पुढे अशा दोन कॅप किंवा झाकणे असतात. यापैकी पुढचे झाकण फक्त प्रत्यक्ष छायाचित्रण करत असतानाची वेळ सोडून सतत लेन्सवर लावून ठेवणे लेन्सच्या फ्रंट एलिमेंट आणि महागड्या लेन्सफिल्टरवर ओरखडे पडू नयेत व धूळ बसून वारंवार पुसण्याची वेळ येऊ नये यासाठी आवश्यक. स्नॅप-ऑन प्रकारच्या लेन्सझाकणांना मध्ये बोटांच्या चिमटीत धरून झाकण काढण्या/घालण्याची सोय असते. पॉइंट-ॲण्ड-शूट

कॅमेऱ्याच्या लेन्सच्या टोपणांना धाग्याने कॅमेऱ्याशी संलग्न केलेले असते. पण डीएस्एल्आरमध्ये ही सोय नसल्याने ही झाकणे विसरण्याचे वारंवार घडतात.

Lens Hoods

टेलिफोटो प्रकारच्या लेन्सेना लेन्सहूडची गरज नसते. पण वाइड अ‍ॅन्गल लेन्सेस वापरताना इकडचातिकडचा खट्याळ उजेड लेन्समध्ये येऊन घोस्टींग, लेन्स फ्लेअर म्हणजे प्रतिमेवर मधूनच उन्हाची तिरीप आल्यासारखे लांबुळके प्रकाशाचे ठिपके दिसतात. टेलिफोटो लेन्सेससाठीही शूटिंग अगेन्स्ट द लाइट सारख्या प्रकारात लेन्सहूड बरे पडते. शिवाय लेन्सहूड जर धातूचे किंवा चांगल्या प्लॅस्टिक वगैरेचे असेल तर लेन्स चुकून खाली पडलीबिडली तर थोडेफार हेल्मेटसारखेही काम करते. भारी कमळाच्या पाकळीगत लेन्सहूड लावल्यावर लेन्स वेगळीच दिसते आणि चारचौघात उगाचच भाव खाता येतो, हाही एक फायदा आहे.

Lens Filters

लेन्सफिल्टरवर एक स्वतंत्र लेख होऊ शकेल. लेन्स फिल्टरचे काम मुख्यत्वे लेन्स आणि कॅमेऱ्याच्या क्षमतेपलिकडच्या काही गोष्टी करण्याची मुभा मिळावी हे असते. लेन्सफिल्टरचे वेगवेगळे प्रकार असतात. उदा. अतिनील किरण शोषून घेणारे UV फिल्टर, लेन्समध्ये येणाऱ्या प्रकाशाची तीव्रता वेगवेगळ्या प्रमाणात मंद करणे यासाठीचे ND (न्यूट्रल डेन्सिटी) फिल्टर - धबधब्यांची दुधाळ छायाचित्रे यांच्याशिवाय घेता येणं महाकठिण आहे, फिल्मच्या जमान्यात वापरले जाणारे रंग समायोजक किंवा कलर करेक्शन फिल्टर - तेव्हा व्हाइट बॅलन्स नंतर समायोजित करण्याची क्षमता नव्हती, अवरक्त किंवा इन्फ्रारेड किरण रोधणारे IR फिल्टर - विशेषतः कृष्णधवल छायाचित्रणात उपयोग, प्रकाशकिरणांचे ध्रुवीकरण किंवा पोलॅरिटी नियंत्रित करणारे CP (सेंट्रल पोलराइजर) फिल्टर - यांचा उपयोग पाण्याच्या किंवा काचेच्या पृष्ठभागावरील अपवर्तित प्रकाश रोखून पलिकडील दृश्य अधिक सुस्पष्ट घेण्यासाठी होतो, क्रॉस-स्क्रीन फिल्टर, पोर्ट्रेट्समध्ये थोडासा मुग्धपणा आणणारे डिफ्यूजिंग फिल्टर, असे अनेक प्रकार यामध्ये येतात. *Tripod Collar Ring* एक्स्ट्रीम टेलिफोटोसारखी ही भलीमोठी लेन्स एकट्या तुमच्या डीएस्‌एल्‌आरच्या बॉडीला ट्रायपॉड वापरताना झेपू शकत नाही. यासाठी कॅमेरा बॉडी लेन्समाउंटच्या भरवशावर लटकत ठेऊन लेन्सलाच तिवईशी अशा कॉलर रिंगने

जोडून वाइल्डलाइफ छायाचित्रण केले जाते. बऱ्याचदा टेलिफोटो लेन्सेससोबतच या कॉलर रिंग पुरवल्या जातात. गुरुत्वमध्य साधून योग्य रितीने कॉलर रिंग अ‍ॅटॅच करणे महत्त्वाचे. **Lens Adapters** यामध्ये विशेषतः लेन्स टेलिकन्व्हर्टर्स, वाइड अ‍ॅन्गल कन्व्हर्टर्स, लेन्स एक्स्टेन्शन ट्यूब, बेलोज, लेन्स रिवर्सिंग अ‍ॅडॉप्टर रिंग, फिल्टर स्टेप-अप् रिंग वगैरेंचा समावेश होतो.

स्पीडलाइट्स/फ्लॅश अ‍ॅक्सेसरीज

डीएस्एल्आर छायाचित्रणाचे एक आकर्षण म्हणजे कॅमेऱ्यावर तसेच आजूबाजूला उलट्या पांढऱ्या छत्र्यांपलिकडे वगैरे ठेवलेले हे प्रकाशस्रोत. झगमगाट... फ्लॅश छायाचित्रणावर आपण प्रकाशावरील लेखात डिट्टेल माहिती घेऊ. येथे आपण फ्लॅश किंवा इतर प्रकाशस्रोतांसोबत वापरण्यात येणाऱ्या अ‍ॅक्सेसरीजवर थोडा प्रकाश टाकू.

Flash Filters and Diffusers

सर्वात महत्त्वाचा प्रकार. यामध्ये सॉफ्टबॉक्स, डिफ्यूजन डोम, पॉपअप् फ्लॅश डिफ्यूजर, कलर फिल्टर, फिल्टर होल्डर, ब्रॉलीज म्हणजेच पांढऱ्या छत्र्यां, परावर्तक पृष्ठभाग म्हणजेच रिफ्लेक्टर - यात सोनेरी, चंदेरी, हार्ड, सॉफ्ट, गोल, चौकोनी वगैरे असे बरेच प्रकार येतात, फ्लॅश हूड, जेल यांचा समावेश होतो.

Power Accessories फ्लॅश युनिट्सना विद्युत पुरवठा करण्यासाठीच्या तारा, अॅडॅप्टर, वगैरे. **Flash Adapters** मॅक्रोसाठी वापरल्या जाणाऱ्या रिंग फ्लॅशच्या अॅटॅचमेंट रिंग, फ्लॅश युनिट कपलर, फ्लॅश बॅटरी व त्यांचे चार्जर, वायरलेस रिमोट थ्रू-द-लेन्स फ्लॅश कंट्रोलर, वायरलेस कमांडर, पॉकेट विझार्ड, वेगवेगळे स्पीडलाइट स्टॅण्ड, वगैरे बऱ्याच गोष्टी येतात. **Miscellaneous Accessories** फ्लॅशसाठी क्लोजअप् स्पीडलाइट किट केस, सॉफ्ट केस, आणि वापरात नसतील तेव्हा झाकायची आवरणे ह्या बाबी इतर अॅक्सेसरीजमध्ये येतात.

इतर काही अॅक्सेसरीज

Tripods, Monopods, Gorillapods, Bean bags etc. एक्स्ट्रीम टेलिफोटो लेन्सेस, क्लोजअप् किंवा मॅक्रो आणि लॉन्ग एक्स्पोजरसाठी कॅमेऱ्याला योग्य असा आधार देणे क्रमप्राप्तच.

Tripod, Monopod, Gorillapod, Bean bag

वजनाने हलका, सहजासहजी न हलणारा म्हणजेच भक्कम, सहजपणे कॅमेरा अडकवता किंवा फिरवता येणारा, आडव्या, तिरप्या आणि उभ्या हालचाली एका लयीत व्हाव्या यासाठी गिअर असणारा, जास्तीत जास्त अंशातून वळवता येणारा, जास्तीत जास्त उंच तसेच जवळजवळ जमिनीला समांतर इतके समायोजन करता येणारा आणि तुमच्या कॅमेरा बॉडी व लेन्सचं वजन सहज पेलण्याची क्षमता असणारा *ट्रायपॉड* किंवा *तिवई* हवीच हवी. तिवईची उंची तिवईचे पाय फाकवून किंवा पायांची लांबी आखूड करून कमीजास्त करता यायला हवी. जलाशयावरील पक्षी कॅमेऱ्यात कैद करण्यासाठी जवळजवळ जमिनीवर

झोपून छायाचित्रण करावे लागते. तेव्हा दलदल आणि चिखलापासून कॅमेरा योग्य उंचीवर, पण जास्तीत जास्त खाली ठेवणे आवश्यक असते. त्यासाठी तिवई पूर्ण फाकवता आली पाहिजे. तिवईवर क्षितिजसमांतरपणा दाखवणारी बबललेव्हल दोन्ही बाजूंना व पुरेशी मोठी असावी. तिवईवर पॅनहेड, बॉल हेड किंवा गिम्बल हेड बसवता आले पाहिजे. तिवई कार्बन फायबरची असेल तर ती भक्कम तरीही वजनाने हलकी असते. अशी तिवई घेणे परवडत नसेल तर थोड्या स्वस्त ॲल्युमिनिअम संयुगाच्या तिवया मिळतात. तिवईला वाऱ्याने किंवा जमिनीच्या कंपनाने हलू नये म्हणून मध्ये वजन अडकविण्यासाठी हूक असावे. मधला दांडा आणि पाय यांना जोडण्याऱ्या अतिरिक्त तुळयांसारख्या पट्ट्या असल्यास उत्तम. स्थिरचित्रिकरणासाठीच्या तिवया आणि व्हिडिओ शूटिंगसाठीच्या तिवयांमध्ये फरक असतो. डीएस्एल्आरसाठी स्थिरचित्रिकरणाच्या तिवया घेणे चांगले.

तिवई थोडी गैरसोयीची पडत असल्याने विशेषतः स्पोर्टस् फोटोग्राफीमध्ये *मोनोपॉड* किंवा एकच पाय असलेला टेकू वापरला जातो. मात्र जास्त वजनाच्या लेन्सेससाठी तो एवढा स्थिर राहत नाही. शिवाय एका हाताने टेकू पकडून दुसऱ्या हाताने छायाचित्रण करण्याची सवय व्हायला हवी.

गोरिल्ला पॉड किंवा मण्यामण्यांनी जोडलेल्या माळेचे छोटे ट्रायपॉड लहानशा प्रमाणात टेकू द्यायला बरे पडतात. यांचे पाय सरळसोट नसून पाहिजे तसे वाकवता येत असल्याने गोरिल्ला पॉड उभे करण्यासाठी सपाट जागेची आवश्यकता नसते. तसेच ते एखाद्या तारेसारख्या भागाला गुंडाळून वापरता येतात. बीन बॅगसोबत लेन्सच्या थोड्या पुढच्या भागाला आधार देण्यासाठी काहीजण गोरिल्ला पॉडचा वापर करताना दिसतात.

बीनबॅग म्हणजे धान्य ठेवायच्या गोणींसारखा प्रकार. त्यात भुसा भरून किंवा थर्मोकॉलचे छोटेछोटे गोळे भरून अशा आधारावर कॅमेरा वा लेन्स ठेऊन छायाचित्रण केले जाते.

आपल्याकडे अशा महागड्या वस्तू नसल्याने काही बिघडत नाही. पुस्तकांच्या गठ्ठ्यांचा वापर करा, ट्रेकिंग करताना ट्रेकिंग सॅक वापरा, एखादा दगड किंवा झाडाच्या बेचक्याचा आधार म्हणून वापर करा किंवा अगदीच काही नाही मिळाले तर बरोबरच्या सोबत्याला अंगठे पकडून उभे करा.

प्रामुख्याने यात तिवईला कॅमेऱ्याच्या बॉडीशी किंवा लेन्स कॉलर रिंगशी जोडणाऱ्या विविध प्रकारच्या हेडयुनिटचा समावेश होतो.

Tripod Movements and Tripod Head Types

3D किंवा पॅन हेड यात तिन्ही मितींमध्ये किंवा वेगवेगळ्या मितींमध्ये स्वतंत्रपणे वेगाने कॅमेरा फिरवणे शक्य होते. पण अचूक आणि सावकाश गतीसाठी या प्रकारच्या हेडचा उपयोग तितका चांगला होत नाही. कॅमेरा फिरवल्यानंतर स्क्रू किंवा कळ आवळताना कॅमेरा हलणार नाही इतका स्मूद हेड असणे चांगले. स्वस्तातील हेड या दृष्टीने बरेच इकडेतिकडे हलतात कळ आवळताना. परिणामी अचूक फ्रेमिंग चुकते.

बॉल-अॅण्ड-सॉकेट हेड

यात आपल्या गुढघ्याच्या वाटीच्या सांध्यासारखी काहीशी रचना असते. पुरेसे वजनदार हेड वापरल्यास पटकन समायोजित करता येण्यासाठी चांगला.

गिअर हेड यात अचूक व तंतोतंत हालचाली गिअर नॉब्ज फिरवून साध्य केल्या जातात. पण फिल्डमध्ये फारसा उपयोग नाही. मॅक्रोसाठी सर्वोत्तम.

गिम्बल हेड अतिशय जडशीळ आणि लांब एक्स्ट्रीम टेलिफोटो लेन्सेससाठी खास वापरले जाणारे हेड. यात लेन्सचा गुरुत्वमध्य साधून लेन्स अधांतरी ठेवण्याची सोय असल्याने

सगळ्या प्रणालीची हाताळणी सोपी होते. आकाराने मोठे, जड आणि महागडे. कॅमेरा हलवण्यासाठी कॅमेरा, लेन्स किंवा तिवईच्या पायांचा वापर करू नये. एकदा तिवई चांगली भक्कम उभी राहिली की त्यावरील हॅण्डल किंवा नॉब वापरून कॅमेरा सेट करावा.

Monitor Configuration Accessories

एकच प्रतिमा पाहिल्या जाणाऱ्या माध्यमाबरोबर बदलल्यासारखी वाटते. एका मॉनिटरवर फिक्कट व धुरकट तर दुसऱ्या मॉनिटरवर जास्त संपृक्त म्हणजे सॅच्युरेटेड वाटते. प्रिंट काढल्यावर प्रतिमा सर्वात छान दिसते असा माझा अनुभव आहे. पण मॉनिटर नीट कॅलिबर केलेला नसेल तर तुमच्या डीएस्एल्आरच्या रंगअचूकतेचा काही उपयोग होत नाही आणि चुकीचे पोस्टप्रोसेसिंग होऊ शकते - विशेषतः व्हाइट बॅलन्स समायोजित करताना. मॉनिटर ट्रू कलर 8-bit per color channel असलेला आणि बिल्ट-इन ICC Color Profile असलेला हवा म्हणजे फोटोएडिटिंग प्रणाली आणि मॉनिटर क्षमतांचा योग्य मेळ घालता येईल. बाजारात मॉनिटर समायोजन करणाऱ्या यंत्रणा मिळतात. त्यात सॉफ्टवेअर आणि हार्डवेअर अशा दोन्ही बाबींचा समावेश असतो. मात्र अतिशय उच्च दर्जाचे छायाचित्रण करायचे असल्यासच अशा महागड्या बाबींकडे वळावे. नाहीतर आपला सीआरटी सगळ्यात चांगला आणि परवडेबल. एलसीडी वा टीएफटी किंचित मार खातात ट्रू इमेज डेपिक्शन मध्ये. पण आता त्यांचीच चलती आहे. सो, चलता है.

External Hard Disks for Backup एकच मंत्र - बॅकअप्, बॅकअप् आणि बॅकअप्. खूप क्षमतेची एकच हार्डडिस्क घेण्यापेक्षा कमी क्षमतेच्या पण चांगल्यातल्या दोन-तीन हार्डडिस्क घ्याव्यात. त्याचबरोबर उत्तम प्रतिमांची निवड करून अशा प्रतिमा मूळ RAW फाइल व प्रोसेस्ड JPEG किंवा TIFF अशा दोन्ही प्रकारे एकत्र किंवा स्वतंत्र जतन करण्यासाठी डीव्हीडी वा ब्लूरे डिस्कवर साठवून ठेवाव्यात.

Bags

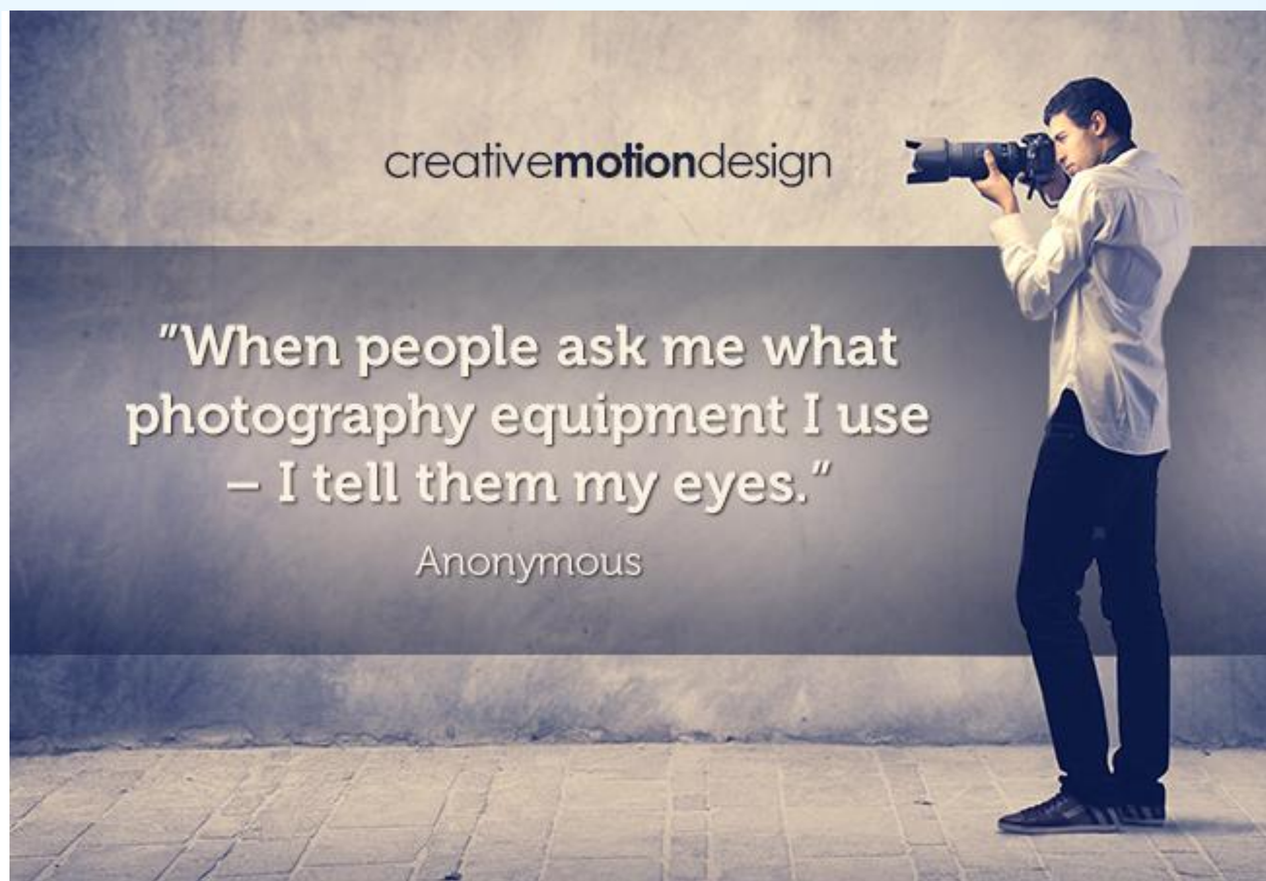
दोन प्रकारच्या पिशव्या लगेच डोळ्यांसमोर येतात. एक म्हणजे शबनम बॅगेसारखी एका खांद्यावरून घेता येणारी आणि दुसरी म्हणजे सॅक. पहिल्या प्रकारात फारफारतर कॅमेरा व एक-दोन लेन्सेस बसू शकतात पण वजन कमी असल्याने आणि पटकन कॅमेरा बाहेर काढणे/आत ठेऊन देणे शक्य होत असल्याने अशी पिशवी फिल्डवर न्यायला सोयीची. रकसॅक प्रकारात बऱ्याच लेन्सेस, दोन-तीन कॅमेरा बॉडी, डिफ्यूजर, स्ट्रोब्ज, बॅटरी पॅक, मेमरी कार्ड, व लॅपटॉपसुद्धा बसू शकतो. त्यामुळे मोठ्या असाइनमेन्टसाठी जाताना किंवा आंतरराष्ट्रीय प्रवासात अशा बॅगेचा वापर चांगला. बॅग दणकट, पुरेशी पॅडिंग असलेली, कोरडी राहण्याची क्षमता असलेली, चांगल्या चेनची, बदलता येणाऱ्या कप्प्यांच्या रचनेची, कॅमेरा पटकन वरून तसेच बाजूनेदेखील काढता येणारी अशी हवी. इथे पैसे वाचवण्याचा प्रयत्न करू नका. खच्चून माल भरलेली तिजोरीसुद्धा तशीच चांगली हवी हे ओघाने आलेच.

Light Meters

आधुनिक कॅमेऱ्यांमध्ये एक्स्पोजर मीटरिंगची यंत्रणा आता खूपच अचूक झाली असली तरी इन्सिडण्ट आणि रिफ्लेक्टेड अशा दोन्ही प्रकाशाचे मोजमाप करून एक्स्पोजरसाठी वेगवेगळी कॉम्बिनेशन सुचवणारे लाइट मीटर विशेषतः कमी उजेडात किंवा स्टुडिओ फोटोग्राफीमध्ये जास्त करून वापरले जातात. जेव्हा एकापेक्षा अधिक स्ट्रोब्ज तीन-चार ग्रुपमध्ये कमांडरचा वापर करून एकाच क्षणी वेगवेगळ्या कोनातून व अंतरावरून फायर केले जातात तेव्हा आपल्याला पाहिजे तसे एक्स्पोजर मिळवणे हे तांत्रिकदृष्ट्या थोडेसे किचकट होते. अशा वेळी हे हातात मावणारे छोटेसे लाइट मीटर आपल्याला ॲपर्चर-शटर इंटर्व्हल-आयएसओ ह्या त्रिकोणाची विविध गुणोत्तरे सुचवून आपले काम जरा सोपे करते.

इथपर्यंत आपण डीएस्एल्आर छायाचित्रणकलेच्या साधनांची तोंडओळख करून घेतली. आता पुढील भागापासून छायाचित्रणाच्या मूलभूत बाबींकडे वळूया.

जाताजाता -

अजय पडवळ

ajay.padwal@gmail.com

https://www.flickr.com/photos/131072483@N04/

क्रमशः........